

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1123

25. LISTOPADA 2024. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Proslavljen praznik hrvatske zajednice u Srbiji

Zalog bana Jelačića

SADRŽAJ

6

Europski parlament
Tonino Picula novi
izvjestitelj za Srbiju

12

Stevan Mačković, povjesničar
i arhivist
Gradska povijest
viđena očima arhivista

22

Predstavljanje dviju knjiga
UBH *Dužijanca* u Hrvatskoj matici
iseljenika u Zagrebu
Memoari, prisjećanja,
podsjećanja

28

XIII. Ekumenski susreti zborova
u Zemunu
Bogatstvo različitosti
u pjesmi

32

XVII. Međunarodni kroatistički
znanstveni skup u Pečuhu
O književnim
i inim temama

36

Katoličke crkve u Beogradu
– u povijesti i sadašnjosti (V.)
Kćeri kršćanske
ljubavi – sestre
sv. Vinka u Srbiji

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip Ivešić,
Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka
Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Ama-
lija Šimunović, Željka Vukov

v. d. RAVNATELJICE:

Mirjana Trkulja

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović

(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

(tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Bruxelles i Beograd

U preslagivanju karata u europskoj administraciji posložilo se tako da eurozastupnik iz Hrvatske bude novi izvijestitelj Europskog parlamenta za Srbiju. Dosadašnjeg izvijestitelja **Vladimira Balčika** naslijedio je **Tonino Picula**, iskusni političar iz redova SDP-a još iz vremena **Ivice Račana**, a sada već i s desetogodišnjim iskustvom u Europskom parlamentu.

Picula je tijekom prethodnih saziva Europskog parlamenta bio jedan od najaktivnijih zastupnika kada je riječ o proširenju Europske unije na zapadni Balkan. Bio je izvijestitelj za Crnu Goru, a također je bio izvijestitelj EP za Instrument za pretprijetupnu pomoć (IPA III), kao i novi Plan rasta Europske unije za zapadni Balkan, koji je usvojen ove godine. Sve to trebalo bi značiti da je novi izvijestitelj čovjek koji na novu dužnost dolazi itekako upoznat sa stanjem u Srbiji. Uostalom, to će mu biti i u opisu posla jer će biti odgovoran za pisanje izvješća o stanju u Srbiji, kao državi kandidatkinji za članstvo u EU.

Postavljanje Hrvata Tonina Picule na dužnost izvijestitelja Europskog parlamenta za Srbiju žaba je koja će se u Beogradu teško progutati. Jedan Hrvat treba odlučivati o tome koliko Srbija čini ili ne čini na svemu onome što čini za Srbiju trnovit put približavanja Europskoj uniji?!

Piculino imenovanje za **Aleksandra Vučića** nije, kako kaže, problematično zbog toga što je Hrvat (barem tako kaže), već zbog njegovih stavova.

Na što misli dalo se iščitavati u tabloidima koji su Piculu u svojim tekstovima etiketirali kao srbomrzitelja i **Milovog** plaćenika, antisrpskog lobista, kritičara Srbije, kao nekoga tko je postavljen da Srbija što dulje ostane pred vratima Europske unije i kako je shvaćena poruka iz Bruxellesa i sve dodatno je pojačano time »što se neki u Srbiji raduju što je srbomrzac postao izvijestitelj za Srbiju«.

Picula je nakon izbora na novu dužnost najavio skori dolazak u Beograd, kao i da će nastojati doprinijeti napretku Srbije na putu k EU u narednih pet godina (nije malo), koliko će biti na toj dužnosti.

Bit će to zanimljiv posjet. Doček. I razgovor.

Z. V.

Žigmanov i Vojnić na Općem saboru HDZ-a

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** bio je gost na XXI. Općem saboru Hrvatske demokratske zajednice koji je 19. listopada održan u Šibeniku. Među uzvanicima na XXI. Općem saboru bila je i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i saborska zastupnica **Jasna Vojnić**. Vojnić je dan ranije nazočila 10. sjednici Nacionalnog odbora Hrvatske demokratske zajednice, koja je također održana u Šibeniku.

U svom obraćanju sudionicima Sabora Žigmanov je istaknuo značaj financijske i političke potpore koja Hrvatima u Srbiji stiže iz matične domovine.

»Nije riječ samo o naraslim materijalno-financijskim sredstvima Vlade Republike Hrvatske za izgradnju i razvoj naše manjinske infrastrukture – naših domova i drugih prostora, društvenih centara života hrvatske zajednice u mjestima gdje nas ima – o čemu je i javnost u Hrvatskoj dobro informirana, ne radi se samo o uspostavi i razvoju Programa prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije, koji se ove godine treći puta uspješno ostvaruje, uz tri puta uvećana financijska sredstva; nije riječ ni o financiranju udžbenika, prijevozu učenika, kvotama za upis na hrvatska sveučilišta, stipendijama za studente, Hrvate koji studiraju na vojvođanskim i srbijanskim sveučilištima, novoj mjeri podrške od po našu budućnost, čini se, odsudne važnosti, koja postoji od prošle akademske godine, nemaloj i redovitoj financijskoj podršci kadrovskoga snaženja te stalno rastućoj podršci području kulture Hrvata u Vojvodini... Riječ je i o uvećanoj i stalnoj političkoj podršci, vanjskoj politici koja u od-

nosu na Srbiju uračunava i kreira mjere koje uvažavaju i naš položaj i naše interese – ne vidim nikakve razloge da tako ne bude i nadalje te, u tom smislu, jasno je kako u DSHV-u pozdravljamo obnovu dijaloga između dviju država, osnaženoj prijateljskoj komunikaciji s ključnim čimbenicima vlasti na svim razinama državne uprave i političkog sistema, narasloj spremnosti da nam se bude na pomoć, učestaloj i većoj vidljivosti u hrvatskim medijima, raširenom osjećaju za nas..., što nas sve skupa tamo čini snažnijim, bodrijim i uspješnijim u artikuliranju naših interesa, koji se uvijek i stalno okupljaju oko napretka i razvoja hrvatske zajednice, u čemu bilježimo nemale uspjehe«, kazao Žigmanov.

On je istaknuo da prvi puta u povijesti DSHV sudjeluje u izvršnom dijelu vlasti i na nacionalnoj i na regionalnoj i lokalnoj razini.

»Prvi puta u povijesti sudjelujemo u izvršnom dijelu vlasti i na nacionalnoj i na regionalnoj i na lokalnoj razini, s mladim i obrazovanim kadrovima – to je posljedica prepoznatosti naše bitnosti i dogovora koji je uslijedio s vladajućom Srpskom naprednom strankom; zajednica smo koja sada, djelujući unutar institucija i sudjelujući u procesima donošenja odluka, može kvalitetnije odgovarati na izazove s kojima se suočavamo«, kazao je Žigmanov.

Općem saboru HDZ-a u Šibeniku nazočilo je oko 1.500 delegata. Uz čelnike hrvatske zajednice u Srbiji u Šibeniku su bili i predstavnici Hrvata iz Crne Gore i BiH.

H. R.

HNV: Kaurić i vlč. Sokol novi upravitelji

Na telefonskoj sjednici Hrvatskog nacionalnog vijeća, koja je održana u ponedjeljak, 21. listopada, imenovani su upravitelji Zaklade Spomen-dom bana *Josipa Jelačića* i Fondacije *Antun Gustav Matoš* iz Beograda. Za upravitelja Spomen-doma bana *Josipa Jelačića* imenovan je **Goran Kaurić**, a za upravitelja Fondacije *Antun Gustav Matoš* vlč. **Mihael Sokol**.

Na sjednici HNV-a donijete su i odluke o davanju prijedloga za imenovanje članova upravnih odbora ustanova kulture koje su od osobitog značaja za očuvanje, unaprjeđenje i razvitak kulturne posebnosti i očuvanje nacionalnog identiteta. Za člana Upravnog odbora Povijesnog arhiva predložen je **Vojislav Temunović**, za člana UO Gradskog muzeja **Bernadica Ivanković**, UO Suvremene galerije **Davor Bašić Palković**, UO Dječjeg kazališta **Tanja Stantić** i UO Zavičajne galerije dr. *Vinko Perčić* **Branimir Kopilović**.

Donijete su odluke i o prijedlozima za nadzorne odbore u ustanovama kulture koje su od osobitog značaja za očuvanje, unaprjeđenje i razvitak kulturne posebnosti i očuvanje nacionalnog identiteta. U NO Dječjeg kazališta predložena je **Marina Piuković**, Zavičajne galerije dr. *Vinko Perčić* **Ivica Dulić** i Suvremene galerije **Lazar Cvijin**.

Z. V.

33 godine od nestanka braće Abjanović

Prije 33 godine, 23. listopada 1991., braću **Matu** i **Ivica Abjanovića** iz sela Morović odvela su četvorica naoružanih muškaraca u identičnim plavim uniformama, u automobilu s tablicama JNA, navodeći kao razlog saslušanje u policijskoj postaji u Šidu. Nakon toga, Mato i Ivica Abjanović nikada više nisu viđeni te se i danas vode kao nestali.

»Nestanak braće Abjanović iz Morovića bio je snažan signal svim Hrvatima u tom mjestu za iseljavanje, koje je, uz zastrašivanja, prijetnje, fizičke napade i demoliiranja katoličke crkve sv. Roka, sustavno i provedeno. Sudski predmet nestanka Abjanovića, građana Srbije hrvatske nacionalnosti, nije pozitivno riješen. Sjećamo se, nakon 33 godine, Mate i Ivica Abjanovića, kao i ostalih nevinih žrtava progona Hrvata iz Vojvodine u razdoblju od 1991. do 1995. Nadamo se, s obiteljima nestalih, pozitivnom rješenju svakog pojedinačnog slučaja«, objavio je DSHV povodom obljetnice nestanka braće Abjanović.

H. R.

Nastavlja se podrška udrugama i župama

Zastupica u Hrvatskom saboru i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** sastala se 17. listopada s hrvatskim ministrom regionalnog razvoja i fondova Europske unije **Šimom Erlićem**, objavila je Voj-

nić na svojoj Facebook stranici. Podsjetimo, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU nositelj je programa prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija koji se provodi tri godine unatrag i u kojem sudjeluju institucije i udruge Hrvata u Srbiji te katoličke župe. U okviru ovog programa do sada je za projekte izdvojeno oko 2,5 milijuna eura, a raspisivanje idućeg poziva očekuje se početkom 2025. godine.

»Nastavlja se podrška udrugama i župama koja je oživjela našu zajednicu«, objavila je nakon sastanka Jasna Vojnić.

Na sastanku je sudjelovao i saborski zastupnik iz Bosne i Hercegovine **Nevenko Barbarić**.

H. R.

Tonino Picula novi izvjestitelj za Srbiju

»Srbija nije od jučer kandidatkinja, ne pregovara od jučer i sada se stvorio jedan popriličan kvantum iskustva kako sa srpske strane tako i sa strane EU, za koji se nadam da će u sljedećih pet godina biti dograđen stvarnim napretkom zemlje prema članstvu u EU. Ja ću tome nastojati da dam svoj doprinos u najvećoj mogućoj mjeri«, poručio je Picula

Europski zastupnik iz Progresivne alijanse socijalista i demokrata **Tonino Picula** novi je izvjestitelj Europskog parlamenta za Srbiju. Picula je na ovoj poziciji naslijedio **Vladimira Bilčika**.

Picula je tijekom prethodnih saziva Europskog parlamenta bio jedan od najaktivnijih zastupnika kada je riječ o proširenju Europske unije na zapadni Balkan. U prethodnom sazivu bio je izvjestitelj za Crnu Goru, a također je bio izvjestitelj EP-a za Instrument za prepristupnu pomoć

Picula: Nastojat ću doprinijeti napretku Srbije ka članstvu u EU

Nakon izbora Picula je najavio da će uskoro posjetiti Beograd i dodao da će nastojati »u najvećoj mogućoj mjeri« doprinijeti napretku Srbije na putu k EU u narednih pet godina.

Kako prenosi RTV, Picula je novinarima u Strasbourgu rekao i da očekuje otvorenu komunikaciju sa srpskim vlastima, ali i oporbom, kao i da će razgovarati s predstavnicima lokalne samouprave, akademske zajednice, nevladinog sektora i poslovne zajednice kako bi donosio što preciznije zaključke.

»Pregovarački proces je prije svega utrka sa samim sobom, a ne drugima. Srbija nije od jučer kandidatkinja, ne pregovara od jučer i sada se stvorio jedan popriličan kvantum iskustva kako sa srpske strane tako i sa strane EU, za koji se nadam da će u sljedećih pet godina biti dograđen stvarnim napretkom zemlje prema članstvu u EU. Ja ću tome nastojati da dam svoj doprinos u najvećoj mogućoj mjeri«, poručio je Picula.

Na pitanje što vidi kao izazove, odgovorio je da »ne govorimo ni o kakvim tajnama« i ukazao na to da EP i Europska komisija redovito objavljuju izvješća o zemljama kandidatima, uključujući i Srbiju.

»Treba prije svega pogledati malo u retrovizor kako bi se, kako ja to volim reći, pogledalo naprosto kroz šoferšajbnu. Postoje sigurno stvari koje u Srbiji moraju biti bolje, koje se moraju korigirati i nadograditi kako bi ta godišnja izvješća bila sve povoljnija za samu zemlju. Toga je jako puno i ne bi ovoga trenutka trebalo ići u detalje, ali svakako postoji nešto što se zove Kopenhaški kriteriji, koje su prošle mnoge zemlje kandidatkinje, današnje članice EU i mislim da je to put koji čeka i Srbiju«, naveo je Picula.

On je dodao da Srbija, kao i sve zemlje koje u tom procesu na neki način i kasne, »imaju možda još i neka dodatna specifična opterećenja koja moraju biti razriješena«.

FOTO: BETAPHOTO/Brigitte HASE

(IPA III), kao i novi Plan rasta Europske unije za zapadni Balkan, koji je usvojen ove godine.

Tonino Picula bio je ministar vanjskih poslova Hrvatske u Vladi premijera **Ivice Račana** od 2000. do 2003. godine. Zastupnik u Europskom parlamentu postao je na izvanrednim izborima 2013. koji su održani povodom ulaska Hrvatske u EU. U lipnju ove godine izabran je četvrti puta za zastupnika Europskog parlamenta.

Povodom komentara srpskih vlasti da je njegovim izborom za izvijestitelja EP-a želio poslati poruku Beogradu, Picula je rekao da se kao izvijestitelj EP-a ne bavi »interpretacijom i interpretacijama od koga one dolaze«, već da se bavi »interpretacijom činjenica«.

»Suočavanje s činjenicama, ali jednako tako i suočavanje s kriterijima koji nisu izmišljeni za neku zemlju kandidata ponaosob. Oni naprosto predstavljaju jednu metodologiju i jedan set nekih temeljnih vrijednosti i time ću se prije svega služiti u mojoj procjeni stanja«, naveo je Picula.

Imenovanje za izvijestitelja EP-a za Srbiju Picula vidi kao priznanje za dosadašnji rad.

»Povjerenja mi je osjetljiva i odgovorna zadaća izvijestitelja za Srbiju u sljedećih pet godina. Očito je da kolege u EP-u imaju u mene dovoljno povjerenja. Srbija nije bilo koja zemlja kandidatkinja. Za nju, među ostalim, vrijede posebni kriteriji normalizacije odnosa s Kosovom«, komentira Tonino Picula u telefonskoj izjavi za *Večernji list*.

DSHV: Picula će pridonositi ubrzanju europskih integracija Srbije

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini smatra kako će novi izvijestitelj Europskog parlamenta za Srbiju Tonino Picula svojim stavovima i postupanjima pozitivno pridonositi ubrzanju europskih integracija Srbije, priopćila je ta stranka.

»Kao izvijestitelj za Srbiju, zastupnik u Europskom parlamentu Tonino Picula, koji dolazi iz redova socijaldemokrata i ima dugo i bogato političko iskustvo, imat će veoma značajnu ulogu u formuliranju politika Europske unije prema Srbiji. Vjerujemo da će istu odgovorno obnašati, da će kao vrstan poznavatelj prilika u ovom dijelu Europe svojim stavovima i postupanjima pozitivno pridonositi ubrzanju europskih integracija Srbije te da ovdašnji negativni apriorni stavovi i iste takve predrasude spram Hrvata, napose raširene u dijelu medija i javnosti, neće ostavljati posljedi-

ce kako na sam njegov rad, tako i na ishode njegova djelovanja«, navodi se, među ostalim, u priopćenju DSHV-a.

Kako se dodaje, DSHV, kao demokršćanska stranka koja visoko cijeni europske vrijednosti i posvećeno već desetljećima radi na eurointegracijskim procesima, ističe kako je od ključne važnosti da Srbija nastavi predano provoditi sve potrebne društvene reforme, osobito one koje osiguravaju trajnu institucionalnu zaštitu svih manjinskih zajednica, uključujući i hrvatsku zajednicu u Srbiji. U svjetlu toga, DSHV pozdravlja svaku inicijativu koja dodatno osnažuje položaj Hrvata u Srbiji, bilo kroz institucionalne okvire europskih integracija, bilo kroz bilateralne odnose između Srbije i Hrvatske, čiju ponovnu obnovu institucionalno primjerenog dijaloga stranka pozdravlja.

»Hrvatska zajednica u Srbiji, prije svega kroz djelovanje DSHV-a, u kontinuitetu igra pozitivnu i konstruktivnu ulogu u tim procesima, uz stalno nastojanje da se naši interesi dosljedno zastupaju. Stoga u DSHV-u ponovno naglašavamo kako su europske integracije prilika za daljnje unaprijeđenje položaja Hrvata u Srbiji«, dodaje se.

DSHV ističe kako će i nadalje nastojati da hrvatska zajednica u Srbiji ostane neizostavan čimbenik u širem procesu europskih integracija Srbije.

»Kao pouzdan partner vladajuće stranke i državnih institucija, DSHV će kao autonomni politički subjekt nastaviti aktivno surađivati, kako s domaćim tako i s tijelima međunarodnih institucija, što znači i s izvijestiteljem Europskog parlamenta za Srbiju Toninom Piculom, u cilju osiguranja boljeg položaja Hrvata u Srbiji, ali i općeg prosperiteta države na njezinom europskom putu. Smatramo da je upravo kroz takav odgovoran i konstruktivni pristup moguće stvoriti stabilnu i prosperitetnu budućnost za sve građane Srbije, uključujući i hrvatsku manjinsku zajednicu, koja je neraskidivi dio društvene i političke stvarnosti zemlje«, zaključuje se u priopćenju.

Z. V.

Otvorena pitanja između Hrvatske i Srbije

U Zagrebu je 17. listopada održan sastanak koordinatora za otvorena pitanja između Hrvatske i Srbije, državnog tajnika za politička pitanja u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova Hrvatske **Frane Matušića** i državnog tajnika u Ministarstvu vanjskih poslova Srbije **Damjana Jovića**.

Kako je objavio MVEP, na sastanku je napravljen pregled dosadašnjih aktivnosti međudržavnih mješovitih povjerenstava zaduženih za rješavanje otvorenih pitanja. Dogovoreno je da će obje strane pojačati i ubrzati svoje aktivnosti kroz rad povjerenstava za pojedina otvorena pitanja, a kako bi se što prije postigli konkretni rezultati. Razgovaralo se i o drugim pitanjima koja se tiču bilateralnih odnosa Hrvatske i Srbije.

U priopćenju MVEP-a navodi se kako su obje strane suglasne da će intenziviranje rada na rješavanju otvore-

nih pitanja pridonijeti stvaranju konstruktivne atmosfere u bilateralnim odnosima. Na sastanku je utvrđena okvirna dinamika sljedećih sastanaka koordinatora za otvorena pitanja između Hrvatske i Srbije, zaključuje se u priopćenju.

Sastanak koordinatora pozdravio je, u objavi na platformi X, predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**:

»Radujemo se, u Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini, što je nakon duljeg vremena počela službena komunikacija Ministarstva vanjskih poslova Republike Srbije i Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, jer je ona ključna pretpostavka za primjereno rješavanje otvorenih pitanja. Tim prije, jer smo da(va)li i doprinos tako čemu!«.

H. R.

Proslavljen praznik hrvatske zajednice u Srbiji

Zalog bana Jelačića

»Što se tiče obnove, bili smo strpljivi i tu naša misija, kada se završi cijeli proces, ne završava nego tek tada zapravo počinje. Tada ćemo se truditi da zajedno s mjesnom udrugom, sa zakladom, s pripadnicima lokalne zajednice osmislimo bogat sadržaj programa i aktivnosti koje će se nuditi u ovoj kući«, rekla je predsjednica Izvršnog odbora HNV-a Karolina Bašić

U Petrovaradinu je 16. listopada obilježen Dan rođenja bana **Josipa Jelačića**, jedan od četiri praznika hrvatske nacionalne manjine u Srbiji. Velikan hrvatskoga naroda, ban Jelačić rođen je 16. listopada 1801., odnosno prije 223 godine, upravo u Petrovaradinu. Proslavu praznika organizirali su Hrvatsko nacionalno vijeće i mjesni HKPD *Jelačić*.

Svetu misu u crkvi sv. Jurja u Petrovaradinu predvodio je srijemski biskup mons. **Fabijan Svalina**, a uslijedio je prigodni kulturno-umjetnički program u kojem su sudjelovali mješoviti zbor, tamburaši i klapa HKPD-a *Jelačić*.

Bašić: Završit ćemo rekonstrukciju rodne kuće bana Jelačića

Predsjednica Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća **Karolina Bašić** prije početka svečanosti rekla je kako je ovo praznik kada se sjećamo povijesne ličnosti bana Josipa Jelačića kao velikana naše zajednice.

»On može biti trajni uzor za sve nas koji radimo za dobrobit naše zajednice i našeg društva. Ovo je dan kada

se možemo prisjetiti vrijednosti koje su njega krasile, a to su svakako očuvanje hrvatskog identiteta, zalaganje za socijalnu pravdu, jednakost, jedinstvo, borba za naš narod«, rekla je ona.

Bašić se osvrnula i na pitanje rekonstrukcije rodne kuće bana Jelačića:

»Rekonstrukcija je započela upravo sredstvima Pokrajinske vlade, ali je na žalost neuspješno završena. Ona će se završiti uz potporu Vlade Hrvatske. Što se tiče same obnove, bili smo strpljivi i tu naša misija, kada se završi cijeli proces obnove, ne završava nego tek tada zapravo počinje. Tada ćemo se truditi da zajedno s mjesnom udrugom, sa zakladom, s pripadnicima lokalne zajednice osmislimo bogat sadržaj programa i aktivnosti koje će se nuditi u ovoj kući. Želimo da ova kuća bude mjesto susreta, mjesto rasta i inspiracije za cijelu zajednicu«.

Na novinarsko pitanje što je još ostalo da se uradi da bi se moglo reći da je kuća bana Jelačića završena, Bašić je odgovorila:

»Neuspješno je završena iz razloga što radovi koji su bili predviđeni javnim nabavama, koje je provodio Zavod

za zaštitu spomenika Grada Novog Sada, nisu do kraja dovršeni. Vidjet ćemo sada, napraviti ćemo presjek stanja, da vidimo što je još ono što nedostaje i na tome će se dalje raditi».

Predsjednik HKPD-a **Jelačić** iz Petrovaradina **Mirko Turšić** kazao je kako se ta udruga ponosi svojim imenom kao i da imaju velika očekivanja od budućeg Spomen doma u banovoj rodnoj kući.

»Kada smo birali ime, ono se studiozno odredilo, da to bude jedna markantna ličnost koja je zadužila Petrovaradin a otkupom rodne kuće imamo priliku ne samo imati prostor za kulturne manifestacije nego ćemo imati i jedan turistički objekt koji će biti nova turistička atrakcija i kulturna stanica. Postoje planovi kada se kuća završi, a nadamo se da će se to brzo dogoditi, da ćemo se sresti sa stručnim ljudima u domeni turizma i kulture, kako bi ovaj turistički i kulturni objekt imao priliku da ga ljudi iz kulture posjete, a i imaju u njemu svoje programe».

Bošnjak: Očekujemo snažnije i jače ispunjavanje obveza Srbije

Savjetnik pri Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske dr. sc. **Milan Bošnjak** je rekao kako je ban Josip Jelačić bio hrvatski junak, ali i europski junak, osoba svoga vremena, koji je doista činio velike stvari i sigurno je netko tko bi trebao i mogao biti osoba na temelju čega se povezuju Hrvatska i Srbija, hrvatski i srpski narod, »gdje se razvija suradnja i gdje se čine pozitivne stvari koje pridonose dobru ljudi koji žive u dvije države».

»Stoga je sigurno dobro što je spomendan rođenja bana Josipa Jelačića jedan od četiri praznika hrvatske zajednice u Srbiji, štoviše on je i najistaknutiji jer je upravo Vlada AP Vojvodine odredila i taj dan kao praznik hrvatske zajednice, i svakako je za nas u Hrvatskoj izuzetno važno da budemo u Srbiji i da slavimo zajedno s pripadnicima hrvatskog naroda i da im damo potporu u očuvanju njihovoga identiteta«, kazao je Bošnjak.

Tijekom programa on je rekao kako je stanje rodne kuće bana Jelačića koju su obišli takvo da »su ostali prilično neugodno iznenađeni«:

»Svi se sjećamo kako je, prije četiri godine, pompozno i uz svjetla reflektora, otvorena rodna kuća bana Josipa Jelačića a danas, pune četiri godine nakon toga, ta kuća na žalost još uvijek nije u svojoj funkciji. Jako mi je žao zbog toga, ali ćemo učiniti maksimalno što možemo kako bismo doprinijeli da to ne bude tako, makar je to preuzeta obveza Srbije, makar je to trebalo biti učinjeno drukčije, jasnije i brže. Hrvati su punopravni i lojalni građani Srbije i oni zavrjeđuju pravo na svoju kulturnu autonomiju, pravo na njegovanje svog kulturnoga identiteta, jednostavno to u uljuđenoj Europi mora biti tako. Srbi koji žive kao nacionalna manjina u Hrvatskoj ovih dana dobijaju kulturne

centre širom Hrvatske. Bogu hvala! Ali isto tako bilo bi za očekivati da Srbija izvrši svoje obveze, snažnije i jače».

Također je rekao kako je Srbija preuzela obvezu otvoriti katedru hrvatskoga jezika, ali je samo otvoren lektorat na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu kojeg financira Hrvatska i koji nije u potpunosti niti funkcionalan. Istaknuo je i kako Srbija nije ispunila niti obvezu osiguravanja zajamčenih mandata za predstavnike Hrvate u Srbiji na svim razinama.

Žigmanov: Gradimo zajedništvo na dijalogu i u dogovoru

Ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Srbije **Tomislav Žigmanov** obratio se, kako je rekao, kao politički prvak hrvatske zajednice jer to što je ministar u Vladi Srbije nije posljedica slučajnosti niti zbira sretnih okolnosti već je rezultat političke borbe Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini »na tragu nauka bana Josipa Jelačića i njegovog ključnog političkog programa a to je borba za slobodu hrvatskoga naroda i njegovog dostojanstva«.

»Sloboda i dostojanstvo se često ne daruju, oni se moraju izboriti. U državama s ne do kraja konsolidiranom demokracijom to pretpostavlja političku borbu. DSHV to zorno svjedoči u posljednje 34 godine bez obzira na nedaće, bez obzira na složenosti, bez obzira na pogibelji, bez obzira na izdajstva, i bez obzira na nespремnost pojedinih ljudi da uđu u politički ring. To što danas imamo posljedica je upravo tih zalaganja. Uz nerazumijevanja brojnih drugih, prepoznati smo u teškim trenucima od Vlade Republike Hrvatske na čelu s **Andrejom Plenkovićem** koja je pružila podršku našim nastojanjima da dosljednim zalaganjem budemo vidljivi u političkom polju i da onda kao prepoznati u dosljednom, hrabrom i odluč-

nom zalaganju za slobodu i dostojanstvo, kao zalog bana Jelačića, hrvatskoga naroda ovdje, budemo danas dio izvršnih struktura vlasti na svim razinama. To je prvi puta u suvremenoj povijesti naše vidljivosti u struktura izvršne vlasti. Na to moramo biti ponosni jer smo našu slobodu i dostojanstvo izvojevali uz podršku naravno i razumijevanje drugih. Prepoznati smo od onih koji vrše vlast u Srbiji, od danas najjače stranke i dobili smo priliku pokazati da možemo biti dio najsloženijih procesa u državnom političkom životu, da možemo odgovorno obnašati vlast i da možemo biti relaksirajući čimbenik u ukupnim odnosima Hrvatske i Srbije».

Na koncu ministar Žigmanov je poručio:

»Budite ponosni na svoje hrvatstvo, na svoju baštinu i gradimo zajedništvo na dijalogu, konzultativnim procesima, u dogovoru jer samo tako možemo izići iz zamke klijentelizma i nepotizma«.

Svečana proslava započela je svetom misom koju je predvodio srijemski biskup Fabijan Svalina. U kasnijem programu sudjelovali su i zbor, tamburaši i klapa HKPD-a *Jelačić*.

Svečanosti u Petrovaradinu nazočili su još i zamjenik veleposlanika Republike Hrvatske u Beogradu **Ivan**

Zeko Pivač, generalni konzul u Generalnom konzulatu RH u Subotici **Velimir Pleša**, v. d. pomoćnice pokrajinske tajnice za kulturu **Nevena Baštovanović**, v. d. pomoćnika pokrajinskog tajnika za poljoprivredu **Mladen Petreš**, ravnateljica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković**, v. d. ravnateljice NIU *Hrvatska riječ* **Mirjana Trkulja** i predsjednik Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Marin Piuković**.

J. D.

Banov rođendan obilježen u Zaprešiću i Zagrebu

Ove godine na dan rođenja bana Josipa Jelačića članovi Glavnog odbora Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, na čelu s predsjednikom **Ivom Martinovićem**, su, zajedno s predstavnicima grada Zaprešića, položili vijenac i upalili svijeće na njegovu grobu u Novim dvorima u Zaprešiću. U ime Grada Zaprešića bili su pročelnica Upravnog odjela za društvene djelatnosti **Sandra Sabol Valenčak** i pročelnik Upravnog odjela za financije i gospodarski razvoj **Miljenko Šoštarić**. Svojim prisustvom obilježavanje rođendana slavnoga bana dodatno je uveličala Povijesna postrojba *Ban Josip Jelačić*, koju je predvodio **Željko Žnidarec**.

U prostorijama Zajednice protjeranih Hrvata navečer je održana tribina o banu Jelačiću. Vodio ju je član Glavnog odbora Zajednice **Marko Raič**, povjesničar, a gost predavač bio je **Ante Žaja**, ravnatelj Muzeja bana Josipa Jelačića u Zaprešiću.

Izlagači su govorili o slavnome banu kao kompleksnoj ličnosti, koja je svojim djelovanjem ostavila duboki trag u nacionalnoj i općoj povijesti s posebnim naglaskom na njegovu ulogu u važnim povijesnim zbivanjima značajnim napose za Hrvate, ali i za druge narode s ovih prostora. Nakon tribine uslijedila je živa i otvorena rasprava.

Potpora Krapinsko-zagorske i Bjelovarsko-bilogorske županije

Stipendije za učenike i studente

Krapinsko-zagorska i Bjelovarsko-bilogorska županija dodijelile su četiri učeničke i studentske stipendije pripadnicima hrvatske zajednice u Srbiji. Razmatrajući predložene učenike, odnosno studente, Odbor Hrvatskog nacionalnog vijeća za obrazovanje na svojoj je sjednici jednoglasno usvojio prijedlog da stipendije dobiju **Sara Dulić, Luka Kozma, Luka Skenderović, Hristina Štimac, Anita Brdarić, Marija Magdalena Huska, Marjan Skenderović i Matija Sekereš**. Potpisivanje ugovora sa stipendistima održano je u utorak, 22. listopada, u Hrvatskom domu – Matici u Subotici.

Kako je ovom prigodom istaknuto, potpisivanju ugovora prethodili su susreti i dogovori predsjednice Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasne Vojnić** i župana Krapinsko-zagorske županije **Željka Kolara** koji su pokrenuli ovu potporu. Bjelovarsko-bilogorska županija i župan **Marko Marušić** slijedeći njihov primjer izdvojili su identična sredstva te se osim dvije stipendije učenika i dvije stipendije studenta taj broj poduplao na po četiri.

»Obrazovanje je jedan od ključnih temelja na kojem se gradi uspjeh svakog pojedinca, ali i zajednice u cjelini. Naša zajednica je posvećena, pored brojnih drugih pogodnosti, i pružanju podrške obiteljima, mladima koji žele unaprijediti svoje obrazovanje i profesionalno se razvijati. Hrvatsko nacionalno vijeće, kao krovna organizacija Hrvata, prepoznalo je potencijal i trud ovih mladih ljudi te smo danas ovdje da im pružimo zasluženu podršku u njihovom daljnjem školovanju i akademskim naporima.

Ova stipendija nije samo financijska potpora, već i znak naše zajedničke vjere u vas i vaše sposobnosti«, rekla je ovom prigodom predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Nataša Francuz**.

Učenike i studente pozdravila je i predsjednica Izvršnog odbora HNV-a **Karolina Bašić**.

»Strateški cilj HNV-a bio je ulaganje u studente tako da smo im u Hrvatskoj osigurali posebne upisne kvote na fakultetima, smještaj u studentskim domovima, stipendije, i sve to zahvaljujući Ministarstvu znanosti i obrazovanja Hrvatske. Ipak, vodeći se time da naša djeca trebaju rasti gdje su posijani, prevažno nam je da osnažimo pripadnike naše zajednice koji studiraju u Srbiji. Na tom tragu uspjeli smo u suradnji s Ministarstvom znanosti i obrazovanja Hrvatske i ministrom **Radovanom Fuchsom**, Središnjim državnim uredom za Hrvate izvan Republike Hrvatske i **Zvonkom Milasom** i Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini osigurati 150 stipendija za studente koji studiraju u Srbiji. Osim toga, na inicijativu i prijedlog župana **Željka Kolara**, osigurano je još stipendija za ovu namjenu. HNV je u suradnji s dvije županije Krapinsko-zagorskom, na čelu sa županom **Željkom Kolarom**, i Bjelovarsko-bilogorskom, na čelu sa županom **Markom Marušićem**, osiguralo još osam stipendija za studente i učenike. Prezahvalni smo na tome i vjerujemo da će se i ove stipendije koje dodjeljuju županije umnožiti u sljedećoj godini«, rekla je **Karolina Bašić**.

I. U.

Stevan Mačković, povjesničar i arhivist

Gradska povijest viđena očima arhivista

Ovo nije nepoznato razdoblje, onaj generalni okvir vrlo je dobro poznat, ali mislim da naslov sve kaže – grad i ljudi, Subotica na granici i završava se s »bilješke jednog arhiviste«. Upravo bi to trebalo biti i objašnjenje što sadrži i što mi je bio cilj obraditi zasnovano na historijskim izvorima, historijskoj građi, sve ono što je bilo vezano upravo za grad ali i za ljude

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Ove godine u rujnu Povijesni arhiv Subotice je u svojoj nakladi objavio monografiju povjesničara, arhivista i dugogodišnjeg ravnatelja ove institucije **Stevana Mačkovića** *Subotica na granici, Grad i ljudi* (13. 11. 1918. – 4. 6. 1920.), *Bilješke jednog arhiviste*. U opsežnoj publikaciji na 430 stranica, koja sadrži 26 poglavlja, popis izvora, literature, registar imena očima arhivista prikazan je život grada na granici – Subotice, u razdoblju »promjene imperije« koji počinje ulaskom srpske vojske u grad u studenome 1918. i završava se potpisivanjem Trianonskog mirovnog ugovora u lipnju 1920. U povijesti se često najviše pažnje posvećuje prijelomnim trenucima, kakav je bio i zaključenje Trianonskog ugovora, političkim i vojnim događanjima, ali se manje pažnje posvećuje tome kako su ovakvi prijelomni trenuci utjecali na pojedine gradove i živote njegovih stanovnika. Ova monografija nudi obilje podataka, činjenica, dokumenata upravo o tome. Monografija će prvi put biti predstavljena u utorak, 29. listopada, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

► **Monografija *Subotica na granici, Grad i ljudi* (13. 11. 1918. – 4. 6. 1920.), *Bilješke jednog arhiviste*, čije ste autor, objavljena je u rujnu ove godine. Zašto ste izabrali baš ovo razdoblje da ga tako opsežno i detaljno obradite?**

Razlog, povod, uzrok da se bavim ovim razdobljem je što sam još davno, kada sam bio asistent na fakultetu, od 1984. do 1988., dobio u zadatak da se bavim poviješću Jugoslavije, međuratnim razdobljem. I to je nekako ostalo i moji prvi radovi koji su bili publicirani bili su vezani upravo za to razdoblje. A kada sam došao u Arhiv, daleke 1992., počeo sam raditi kao arhivist upravo na obradi i sređivanju onih fondova koji se odnose na međuratno razdoblje u povijesti Jugoslavije od 1918. pa nadalje. Kako mi je prolazila ta građa raznih fondova koje sam sređivao kroz

ruke, normalno je da je to bio izvorni materijal i za pisanje manjih ili većih historiografskih članaka, studija, monografija. Tako, kada se osvrnemo na moj minuli rad, u mojoj bibliografiji ima 170 jedinica što sam publicirao, pet monografija, ostalo su studije i članci. Kao nekakav normalan ishod svega toga došlo je i do ove monografije gdje sam se upravo bavio jednim manjim razdobljem tog međuratnog razdoblja koje je omeđeno i ograničeno datumima koji su izuzetno markantni: 13. studenoga 1918. kao dan ulaska srpske vojske, oslobođenja Subotice od tadašnje vlasti i promjena vlasti, i 4. lipnja 1920. koji je dan potpisivanja Trianonskog ugovora, kada su fiksirane granice koje su bile praktično i postavljene već samim tim 13. studenim. Ovo nije nepoznato razdoblje, onaj generalni okvir je vrlo dobro poznat, ali mislim da naslov sve kaže – grad i ljudi, Subotica na granici i završava se s »bilješke jednog arhiviste«. Upravo bi to trebalo biti i objašnjenje što sadrži i što mi je bio cilj obraditi zasnovano na historijskim izvorima, historijskoj građi, sve ono što je bilo vezano upravo za grad ali i za ljude.

► **Kakav je metodološki pristup u ovoj monografiji?**

To je neka vrsta kombinacije onoga što se zove najkласičnije pozitivistička historiografija. Znači, zasnovano na činjenicama i to je negdje gdje se miješa ono što je arhiv i arhivistika i ono što je historiografija. Ja sam se suzdržavao koliko god sam mogao da ne dajem previše tumačenja, objašnjenja nego prepuštam svima onima koji će dobiti priliku čitati ovo i upoznati se s time, da oni izvlače zaključke. Ja ovdje samo predstavljam činjenice, dajem obrađene izvore i to je ono što je arhivistika i arhivistički dio koji je meni blizak – prikaz i gledanje na neke historijske pojave, događaje i procese bez pretjeranog ulaženja u nekakva ideološka objašnjenja. Ovo je možda malo suhoparno, ali to je po meni ono što je bio život i kako su

ljudi primili ne samo oni »gore«, što je pitanje vlasti koja se naravno isto tako prilagođavala i mijenjala, nego kako je tekao običan život, kako su živjeli ljudi i 90 posto od svih ljudi koje ja obrađujem nisu nigdje spomenuti u povijesnim knjigama. To automatski znači po nekim kriterijima da nisu bili historijski važni i značajni, ali zapravo u jednoj kompletnoj slici su itekako bili važni i značajni i zavrjeđuju da malo zavirimo i u taj njihov mali, običan život.

► **Suvremeni pristupi u povijesti kažu da ne treba samo promatrati vojna, politička događanja nego da treba promatrati upravo kompletnu povijest tog društva i u privredi i kulturi kako bismo imali pravu sliku.**

Upravo tako. Upravo to je moj pokušaj da jednom kombinacijom onoga što sam minulim radom za ovih par desetljeća u arhivu prikupio, saznao, spoznao da uobičajim u ovakvu formu. Ovdje govorim i o toj političkoj povijesti, nezaobilazna je; govorim i o vojnoj historiji ali i o tome kakav je bio na primjer sastav svih gradskih vlasti – od onoga što se zvalo prošireni senat ali i gradskih skupština, tko su bili članovi i o čemu se raspravljalo na svim tim pojedinim sjednicama, pa do svih drugih segmenata cjelokupnog društvenog života kao što su školstvo, zdravstvo, kultura, sport, praktično cjelokupno događanje u tom kratkom razdoblju. Ideja vodilja mi je bilo prikazati kako su se mijenjali ti kulturni obrasci, kako su se prilagođavali ljudi novoj situaciji i što je bila praksa u tom razdoblju. Ipak je to bio veliki skok, veliki prijelom iz jednog sustava, iz jedne ideologije i prakse, jednih kulturnih obrazaca jezičnih i svih drugih se prešlo na nešto potpuno drugačije. Nije bilo lako i upravo je to prijelazno razdoblje ono koje ja obrađujem.

► **Kakva je opća slika o tom razdoblju na temelju svih tih dokumenata. Što je to značilo za Suboticu?**

Značilo je puno. Promjena, prijelom ili lom su uvijek teški i nikad ne ide lagano prelazak s jednog kolosijeka na drugi. Kao kada bismo jednu veliku rijeku probali skrenuti u drugom pravcu. To nikada ni u prirodnim pojavama, a kamoli društvenim, ne ide lako. Austrougarska Monarhija kao takva je po nekim privrednim, kulturnim, generalnim civilizacijskim dostignućima bila na jednom određenom višem nivou nego što je bila zemlja koja je praktično dominirala u tom kasnijem razdoblju, mislim na Kraljevinu Srbiju. Generalno, svi oni dijelovi koji su pripadali Austrougarskoj i koji su ušli u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca bili su privredno razvijeniji i to je podrazumijevalo da su imali sve one preduvjete, šire društvene koji su omogućavali i da bude privredno razvijenija, kulturno razvijenija, urbanistički, arhitektonski, praktično po svim elementima. I to je bilo dosta teško, počevši od gubitka nekakve ose i centra. Subotica je bila 180 km južno od Budimpešte, sad je došlo do promjene pa je glavni grad postao Beograd. To su sve bile promjene koje su ljudi, stanovnici morali osjetiti na svojoj koži, i morali su se prilagoditi novim okolnostima. I upravo je tu, čini mi se, jedna antropološka, sociološka, psihološka i na kraju i historijska potka koja se vidi ovdje i to je jedan od zaključaka. Kako su se stanovnici prilagođavali na te nove okolnosti. Lako je bilo onima koji su dolazili s juga, koji su se naseljavali ovdje jer su oni bili nositelji te nove kulture, jezične, ideološke i po svim ostalim elementima. Ali pitanje je kako su oni, uvjetno rečeno, starosjedioci,

stanovnici Subotice, preživljavali, doživljavali te promjene i prilagođavali se svemu tome.

► **Koliko je ovo razdoblje obrađeno kada je riječ o Subotici?**

Obrađeno je, ima tu nekakva literatura u kojoj je to obrađeno praktično još prije sto godina. I monografiju završavam poglavljem u kojem suvremenici toga doba govore o historiji Subotice – **Marko Protić** i **Josip Šokčić**. U današnjoj historiografiji povijest Subotice se generalno uvijek samo negdje sporedno pominje, u nekakvim širim obradama, posebno, samo s fokusiranjem na lokal, na Suboticu, praktično i nema.

► **A koliko je povijest Subotice obrađena u mađarskoj literaturi?**

Ta trauma u mađarskoj povijesti zbog gubitka ovih prostora je relativno dobro obrađena. Imamo nekakve memoarske literature na mađarskom jeziku kada su pojedinci pisali o tome i općenito nekakve historiografski šire obrade, pa se može reći da je literatura na mađarskom bogatija, pogotovo za Suboticu i generalno za ove prostore »délvidéka« nego što je naša.

► **Kao posebnu vrijednost monografije jedan od recenzenata dr. sc. Slaven Bačić ističe kako je monografija napisana kao povijest jednoga prostora a ne u kontekstu bilo koje nacionalne povijesti.**

»Sine ire et studio«, to je gledanje arhivista. Znači, praktično sve ono što mi je bilo dostupno ja sam to predstavio, plasirao, upakirao, izgradio iz tih malih dijelova, ne fokusirajući se posebno ni na jednu nacionalnu zajednicu. Ali su praktično ovdje obrađene sve zajednice. Znači, ima sve

što je zapisano, dosta je korišten i tisak na mađarskom, bunjevačkom, hrvatskom na srpskom itd. I ti izvori, taj tisak je također ovdje dan u originalu.

► **Koliko u tumačenju povijesti grada Subotice i ovoga razdoblja ima pristrasnih interpretacija, nepotkrijepljenih činjenicama. Recimo, govori se o oslobođenju a praktično je srpska vojska došla vlakom i ušetala u Suboticu?**

To je jedna činjenica. Jednostavno ona koja je apsolutno odredila i determinirala sve to. Francuske vojne snage povlače demarkacijsku liniju i ta linija je s minimalnim izmjenama i ostala i postala granična linija. Time je bilo određeno sve. Ovdje imamo i onaj dio s Bajskim trokutom koji se pokušalo zadržati, ali bezuspješno. Od Gradske kuće sedam kilometara je bila granica i to je to. Nema nikakve dileme tu, negdje za zelenim stolom, u nekim pregovorima je to odlučeno, dogovoreno. Nikad nijedan gubitnik ne može imati dobitak. Znalo se tko je ovdje izgubio rat, tko je gubitnik. Gubitnik treba platiti »vai victis«. Uvijek je bilo i bit će i danas: taj koji je izgubio ne može računati da diktira uvjete. Uvjete su diktirali pobjednici, takva je bila geopolitička slika da se veliko carstvo, Austrougarska, morala rasparčati, raskomadati i jedan dio praktično je kao, uvjetno rečeno nagrada ili kao plaćanje za zasluge u krvi, koje je Kraljevina Srbija sa saveznicima dala i oni su to prihvatili i dobili. **Béla Linder** je jedna figura kod Mađara koji je bio ministar vanjskih poslova koji je stavio potpis na taj tzv. Beogradski sporazum što i kako treba biti i tog dana, 13. studenoga, vlak s tim snagama dolazi u Suboticu. U to vrijeme nitko nije govorio o oslobođenju, čak niti osloboditelji nisu govorili o oslobođenju. Govorili su da su oni došli, da su oni vlast, i da će oni uspostaviti vlast. I rade na tome da formiraju i uspostave vlast. To gledanje o oslobođenju je tek neki odsjaj toga u nekom kasnijem razdoblju. S druge strane je na mađarskoj strani potpuno jasno da je to njihov poraz, da je to njihov gubitak. Čitava mađarska kraljevina je bila relativno velika teritorijalno i ona je praktično dvije trećine tih teritorija izgubila. Boli li ih danas više što su izgubili Erdély ili što su izgubili Délvidék ili neke druge krajeve, to je druga priča. Ali je bilo završeno. Završeno na bojnopolju, odlučeno za zelenim stolom. Tu praktično nije bilo nikakve dileme niti demokracije. Kad je rat, nema demokracije. Nitko nije pitao stanovnike hoće li ili neće, oni su bili dovedeni u takvu poziciju i to je bila točka.

► **Ima zanimljivih podataka i oko održavanja Narodne skupštine u Novom Sadu u ovoj monografiji.**

Da, to je zapravo nastavak onih narodnih odbora koji su bili formirani na lokalnu pa su oni delegirali članove za tu skupštinu u Novom Sadu. To je bilo isto na tom valu formiranja, postavljanja novih vlasti i jedno poglavlje se upravo bavi time – lokalnim tijelima vlasti. Naravno, nije bilo izbora kao takvih. Da se glasa treba li ovaj ili onaj biti na tom mjestu, nego su bili praktično određivani, kooptirani i potpuno je jasno kakav je bio kriterij određivanja svega toga. Kao što je prvi vojni zapovjednik general **Krupežević** imenovao prvog gradonačelnika doktora **Stipana Matijevića**, odredio i njegove pomoćnike koji su praktično bili gradska

vlast, tako je bilo i s gradskom skupštinom. Bilo je praktično određivano tko može sudjelovati u vlasti.

► **Budući da je Subotica i tada bila, kao i sada, multietnički grad što je dodatno kompliciralo događanja kao i kasnija prikazivanja i interpretacije povijesnih procesa; može li se uočiti kakvu su sudbinu imale pojedine nacionalne zajednice?**

To je sve bilo uvjetovano na tom višem planu i obrazlagano nekim etnonacionalnim razlozima. Profesor **Jovan Cvijić**, koji je i bio oko Subotice i u Subotici, je u svojim zaključcima određivao kako je to teritorij na kojem ima slavenskog stanovništva i zbog toga se granica prema zapadu vukla do Pečuha, Bajski trokut itd. Subotica nije bila sporna, uvjetno nije, jer ako gledamo popise 1910. i prvi gradski popis odmah nakon oslobođenja 1919., dominacija Mađara, kojih je bilo 65 %, odjedanput se okrenula pa je na gradskom popisu 1919. bilo 65.000 popisanih Bunjevaca. Kako i zašto i odakle, to je pitanje. Jer se praktično ništa bitno nije promijenilo u gradu od 1910. do 1919., ali su se promijenili generalni okviri i u tim generalnim okvirima bilo je moguće da se potvrdi i dokaže da ima 65.000 Bunjevaca. Očigledno su oni bili tu, ali su se 1910. morali ili htjeli izjasniti kao Mađari što je opet pitanje prilagođavanja, asimilacije... Ali, očito je da nitko ovdje nije došao sa strane, nije ovdje bilo naseljavanja stanovništva u tom razdoblju, nego je to stanovništvo već bilo u gradu. Znači to je ta floskula da su Bunjevci odlučili hoće li biti i kako će biti povučena granica. Oni su bili jedan dokaz da to tako treba biti jer su oni ovdje, ima ih toliko a onda je to i od strane Cvijića obrazlagano, da to tako treba biti jer je tu slavenski živalj.

► **Je li postojala obaveza nove države da ne smije mijenjati etničku strukturu u gradu?**

Nije bila obaveza. Na jednom rudimentarnom nivou su zagarantirana prava trianonskim i kasnijim ugovorima i ostalih neslavenskih naroda, ali je težnja, tendencija, ideja vodilja i ideološka potka koja se čitavim nizom postupaka novih vlasti manifestirala bila promjena etničke strukture. Čak i 30-ih godina i dalje postoji ideja da treba nacionalizirati generalno Vojvodinu, treba doći još više slavenskog stanovništva. Misli se u prvom redu na srpsko stanovništvo, jer im se ti apsolutni statistički demografski podaci nisu previše sviđali. Nisu im bili u potpunosti po volji.

► **Prethodnu monografiju *Industrija i industrijalci* objavili ste prije 20 godina. Kako je ona primljena, korištena, citirana budući da se i ona odnosi na povijest ovoga grada?**

Meni se čini da jeste. Još je zanimljivo da je tu i tamo tražena sve donedavno i još uvijek se traži. U pisanom obliku, na papiru, više je nema ali sam je učinio dostupnom na internetu. Tako da svatko tko hoće može je pronaći kompletno u pdf formatu. Kako se koristila ta knjiga? Meni kažu npr. turistički vodiči u Subotici – odlična i korisna knjiga jer može pričati o tome gdje su bile kuće industrijalaca u kojima su stanovali, to je samo jedan od elemenata koji pokazuje to.

► **Imate jedanaest blogova na kojima prezentirate povijest grada Subotice. Zašto toliko?**

Pa zato što ne stane na jedan i mora ih biti više, jer na nekom ima stotinjak ili više stotina članaka i da bi moglo stati sve na jedno mjesto mora biti podijeljeno na desetak blogova. Broj takvih objava na tim platformama mjeri se negdje oko 3.000 i svaki je potkrijepljen nečim što nisam sam ja izmislio nego sam samo prenio ono s čime sam se imao prilike upoznati. Zasnovano je na izvorima i ima tamo i od dijelova monografije o industrijalcima pa do kratkih članaka, crtica. Ima tamo puno toga.

► **Kakva je zainteresiranost čitatelja za povijest grada Subotice, za blogove?**

To se mjeri stotinama tisuća. Kada se sabere sve. Ljudi su zainteresirani i često me sretnu i kažu »pratimo, čitamo« što objavljujem, nekako je mnogo lakše jednim klikom doći do nečega nego uzeti nešto što treba čitati, kao prvo i prvo i držati u ruci knjigu od 432 stranice. Osim toga, u njoj ima 1.700 fusnota, imenski registar koji ima preko 2.093 imena što znači da se 2.093 ljudi ovdje pominju imenom i prezimenom.

► **Na naslovnoj stranici je i fotografija obitelji Piuković. Zašto baš ta fotografija?**

Jeste, to je obitelj **Šimokov Piuković**. Dugo smo se lomili što staviti. Kao prvo, bilo mi je uvijek jasno da mora biti jedna mapa, jedna karta gdje se vidi jedna granična linija, to mi je uvijek bilo jasno. Ali čime još da se ilustrira? Ovo je moja obiteljska fotografija, na njoj moja prabaka drži svoju dicu **Matu, Stipana i Antuna**, koji je moj dida, rođen 1912. godine.

► **Od 2001. ste ravnatelj Arhiva. Koliko ima zaposlenih i ima li problema u funkcioniranju?**

Maksimalni broj koji smo dostigli je bio 22 zaposlena, ali ni to nije bilo dovoljno, pa smo padali na 14 pa se podigli teškim mukama na 15 i danas nas ima 16. Količina posla arhivske građe je u tom razdoblju rasla do maksimuma. A maksimum je koliko možemo primiti arhivske građe. Maksimum je to da više ne možemo primiti ništa jer je to što imamo od prostora popunjeno. Dakle, jedan od najvećih problema je što bi grad kao naš osnivač trebao svake godine predavati ono što je sazele za primanje, ali budući da nema mjesta mi već tri godine nismo primili nijedan papirić od grada jer nemamo gdje smjestiti. Naš osnivač ima čitav niz zakonom definiranih obaveza, a jedna od njih je osiguravanje odgovarajućeg prostora. Prema tome, samo osnivač to može riješiti. Tako da posla ima, a ljudi praktično imamo znatno manje a prostora više nema. Ali, što kažu: »kome je važan Arhiv?«.

► **Kome je važan?**

Svake godine držimo stručne konferencije. Ove godine je tema bila vidljivost žena u arhivskoj građi, a prije nekoliko godina imali smo konferenciju s tim pitanjem »kome treba Arhiv«. Malo provokativno možda djeluje, ali je bila zanimljiva konferencija. Ali nismo dobili odgovor. A odgovor je u stvari vrlo jasan: svima onima kojima treba, oni znaju i pronađu Arhiv. I često kažem: Arhiv je posljednja šansa. Jer, ljudi su išli tražili neke stvari na drugim mjestima, ne pronalaze doma i u drugim ustanovama i onda ih upute – idite u Arhiv. Zato kažem da smo mi posljednja šansa. Ako kod nas nema, onda je njihov problem došao do kraha.

Lea Vidaković, multimedijalna umjetnica podrijetlom iz Subotice

Čudesni svijet animacije i instalacija

Vidaković stvara u području animiranih instalacija i proširenih medija, primjenjujući tehniku stop animacije i lutka filma. Iako je najpoznatija po animiranim filmovima, među kojima je i višestruko nagrađivani »Obiteljski portret«, više je, kako kaže, zanimama uključivanje forme animacije u galerijske i muzejske prostore

Kada se pogleda životopis (CV) **Lee Vidaković** – od edukacije, izložaba, filmografije, nagrada, art rezidencija, do članstva u žirijima i sudjelovanja na konferencijama – slobodno možemo reći kako se radi o vrlo produktivnoj ali i uspješnoj multimedijalnoj umjetnici. Njezina karijera nije nastala preko noći, građena je dugo, praktički još od malih nogu. To nam je otkrila već na početku razgovora, odgovarajući na pitanje – što je utjecalo da se odluči za umjetnički poziv:

Kada je u pitanju njezin umjetnički rad, Vidaković stvara u području animiranih instalacija i proširenih medija, primjenjujući tehniku stop animacije i lutka filma. Izlagala je na brojnim skupnim i samostalnim izložbama u Hrvatskoj, Italiji, Francuskoj, Singapuru, Srbiji, Švicarskoj, Egiptu, Portugalu, Norveškoj, Crnoj Gori, Belgiji i Austriji, a filmovi su joj prikazani na više od dvije stotine festivala animiranog filma širom svijeta.

FOTO: Damien Buquen

»Nisam imala uzore, to je bila više spontana, unutarnja potreba, i vrlo jasna, od malih nogu. Nikad nisam pomislila da bih možda radila nešto drugo ili išla drugim putem«.

Edukacija i stvaralaštvo

Naša je sugovornica rođena 1983. u Subotici, gdje je završila osnovnu i srednju školu. Nakon toga, 2002. godine upisuje Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu, gdje je diplomirala na grafičkom smjeru. Ujedno, završila je i studij animacije na sveučilištu Volda u Norveškoj te master studije audio-vizualne umjetnosti na Kraljevskoj akademiji umjetnosti (KASK) u Ghentu (Belgija). Godine 2020. doktorirala je na smjeru animacije na School of Art, Design and Media na Nanyang Technological University u Singapuru.

Traženje izričaja

I njezino školovanje bilo je široko i multimedijalno: obuhvaćalo je grafiku, slikarstvo, animaciju, audio-vizualnu umjetnost. Kako navodi, dugo je istraživala čime bi se zapravo htjela baviti.

»Puno sam eksperimentirala, tražila i propitivala čime bih se zapravo htjela baviti, kojim područjem u umjetnosti. A to što sam pronašla dogodilo se tek nakon završene akademije, kada sam se potpuno slučajno našla u svijetu animacije o kojem ništa nisam znala niti sam mogla pretpostaviti da će postati toliko veliki dio mene. Ne mislim samo na animaciju kao formu kratkog filma, već na tu mogućnost korištenja animacije van kino dvorana i festivala, kao i široke mogućnosti koju naracija može pružiti u ovakvom proširenom kontekstu«, kaže ona.

Kada je riječ o umjetnicima i filmskim autorima koji su utjecali na njezino stvaralaštvo, Vidaković ističe:

»Iako sam studirala na grafičko-slikarskom odjelu, bila sam inspirirana performansom i prostornim instalacijama, odnosno formama koje u sebi sadrže prostornu i vremensku komponentu. Bio mi je vrlo zanimljiv **Joseph Beuys**,

Marina Abramović, **Zlatko Kopljar**, **Tomas Ruller**. U vrijeme studija počela sam otkrivati igrane filmove autora čiji su mi filmovi i dalje vrlo dragi poput **Tarkovskog**, **Bergmana**, **Bele Tare**, **Soffie Copole**, braće **Quay**. U proteklih nekoliko godina više me inspiriraju statični radovi, slike **Michaela Borremansa**, **Vilhelma Hammershøia**, **Edwarda Hoppera**, barokne mrtve prirode, skulpture **Berline de Bruyckere**... i arhitekutra općenito«.

Izložba *Obiteljski portret* u Zagrebu

Tehnika stop animacije

U filmografiji Lee Vidaković stoji desetak, mahom animiranih filmova. Tehnika stop animacije i lutka filma, za koju se odlučila, iziskuje složenu produkciju.

»Moji studentski filmovi nesumnjivo su bili niskobudžetni te su nastali u nešto manje od godinu dana, ili čak dva mjeseca, dok su profesionalni nastajali po tri godine. To je dugotrajan proces jer je produkcija vrlo složena. Često je to izazov, ali manje zbog samog procesa izrade filma, više zbog birokratskog praznog hoda i čekanja odluka filmskih fondova, koproducenta. Sam proces je stresan isto koliko i zabavan. Važno je reći da bi isto toliko trajao i proces izrade drugih animiranih filmova u nekoj drugoj tehnici. Kada pričamo o animaciji, vrijeme prosto primi neku drugu dimenziju«, pojašnjava ona.

Animacija i instalacija prepliću se u njezinom radu, no ipak veću pozornost privukli su njezini animirani filmovi.

»Animirani film može se lako distribuirati i proputovati svijet, nego što to može neki umjetnički rad, npr. galerijska instalacija. *Obiteljski portret*, u formi kratkog animiranog filma, je u nešto više od godinu dana prikazan na više od stotinu festivala na svim kontinentima i donio je 26 nagrada, među kojima su i uvrstanje u uži izbor za *Cezana* (francuska nagrada za kratki animirani film). Jedna od vrednijih nagrada koju je film dobio je nagrada *Rigo Mora*, na Guadalajara International Film Festivalu u Meksiku, a dobivanjem te nagrade film automatski biva kvalificiran za *Oskara* iduće, u ovom slučaju 2025. godine. *Obiteljski portret* postoji i kao forma galerijske instalacije sa sedam sinkroniziranih projekcija, što je originalni format ovog projekta. Međutim, on je do sada prikazan samo jedanput u Galeriji *Prsten*, u HDLU u Za-

grebu 2023. godine. Upravo je ta izložba bila nagrađena kao izložba godine u Hrvatskoj. U nešto manjem formatu rad je bio izložen u Genku u Belgiji i u Lisabonu, a iduća velika izložba je planirana tek za 2025. u Rennesu u Francuskoj. Meni je mnogo važniji ovaj drugi, teži put, odnosno uključivanje forme animacije u galerijske i muzejske prostore. Svijet animacije i umjetnosti se i dalje nažalost skoro potpuno međusobno isključuju. Sva moja istraživanja vezana su upravo uz to polje proširene animacije, animacije u galerijskim, muzejskim ali i u drugim javnim prostorima, poput bolničkog prostora primjerice. S **Melindom Šefčić**, koja je također iz Subotice, trenutačno radimo dva velika projekta koja uvode animirani film u formi žive slike u pedijatrijski bolnički prostor, s ciljem korištenja niza animiranih elemenata u svrhu smanjenja anksioznosti i stresa koji bolnički prostori izazivaju kod mladih i djece. Jedan projekt se radi u onkološkoj bolnici u Lisabonu, a drugi internacionalni projekt vodi HDLU, Zagreb s partnerskim institucijama – Univerzitetom Lu-sofona i Novim Bugarskim Univerzitetom u Sofiji. Oba projekta sadrže kako kreativnu tako i istraživačku komponentu«.

»Tiho stanje stvari«

Na pitanje kako bi opisala svoje stvaralaštvo, tj. ima li neka poveznica za njezine umjetničke radove, Vidaković kaže:

»Vjerojatno je ta zajednička komponenta neka melankolija, ili tiho bivstvovanje, stanje stvari, situacija koja postoji u svakoj slici, bila ona pokretna ili statična. Više ljudi spominje tu neku tugu i tihu dramu mojih radova, ali ja je ne vidim kao tugu. To je prosto neko tiho stanje

stvari. Stagnacija ne mora značiti tugu i prazninu, kao što ni melankolija nije tuga. To je u očima promatrača. A promatrač je nažalost navikao da je neprekidno vođen, bombardiran nizom informacija koje su atak na sva čula. Ti zvučni i vizualni stimulusi skoro uvijek podrazumijevaju akciju. Možda baš zato, kada se netko nađe pred radom koji ih ne 'vozi' na taj način, ljudi se osjete možda malo zatečeni što im se ne daje pravac već slobodu za niz interpretativnih mogućnosti i momente kontemplacije».

Nagrade i Portugal

Vidaković je sudjelovala i na više znanstvenih konferencija te umjetničkih rezidencija u Austriji, Francuskoj, Češkoj, Slovačkoj i na Islandu. Dobitnica je više umjetničkih i filmskih nagrada (od Srbije i Hrvatske preko Europe do Japana, SAD-a, Rusije i Kanade). Članica je HD-LU-a (Hrvatskog društva likovnih umjetnika), SULUV-a (Saveza udruženja likovnih umjetnika Vojvodine), SAS-a (Society of Animation Studies) i CICANT-a (Centre for Research in Applied Communication, Culture, and New Technologies).

Trenutno radi kao profesorica animacije i fotografije u animaciji na Univerzitetu Lusofona u Lisabonu.

»Od 2021. živim u Lisabonu, gdje predajem animaciju i fotografiju na univerzitetu Lusofona. Osim predavanja, integrirani sam član istraživačkog centra CICANT pri univerzitetu, gdje trenutno provodim dva istraživanja, te još dva u organizaciji *FilmEU*. Istraživanja su povezana s temom proširene animacije izvan kino dvorana. Sve to mi ostavlja još malo prostora da razmišljam o pripremi idućeg filma jer je kreativna komponenta isto toliko, ako ne i bitnija od ove akademske«, kaže naša sugovornica.

Veze s rodnim krajem

Na kraju razgovora dotaknuli smo se i zavičajnih, subotičkih tema. Ovim temama bavila se i u nekima od svojih umjetničkih radova.

»*Obiteljski portret* je možda rad koji se najviše i najšire dotiče naših kolektivnih priča, s naših prostora. To je moment pred početak kraja, pred krah Austro-Ugarske Monarhije. Za mene je taj period prekretnica kada sve kreće nizbrdo, a tako se i nastavlja. Ta naša priča nije nužno i konkretno samo u narativu, već u objektima, svjetlu, atmosferi, arhitekturi, enterijeru pa čak i gastronomiji (koja je predstavljena kroz minijature skulpture hrane koje često ne prelaze pola centimetra) naših prostora. Iz tog razloga vjerujem da taj rad rezonira najviše s ljudima iz naših krajeva. Veoma davno uradila sam performans u *Fekete kupatilu* u Subotici. Kada sam htjela izložiti rad, mali bazen je već bio zatrpan šutom neke druge građevine. Konkretna priča našeg grada. Ta izložba je okupila građane Subotice u ostatcima kupatila, koji čak možda i

nisu bili toliko zainteresirani stvarnim povodom izložbe i performansa, ali je on bio katalizator nebrojenih priča koje su posjetitelji jedva dočekali da mi ispričaju i da ih međusobno podijele. Memorija prostora je vrlo snažan adut. U posljednje vrijeme mnogo me zanima arhitektura, odnosno studije prostora i svjetla, a naš grad je neminovno i neiscrpna inspiracija. Voljela bih opet uraditi neki rad koji se konkretno bavi memorijom prostora i mapiranjem sjećanja prostora našeg grada«, priča Vidaković.

Dobitnica je brojnih nagrada i priznanja, a jedno od njih dobila je i u rodnom gradu – priznanje *Dr. Ferenc Bodrogyvári* koje joj je dodijeljeno 2012. godine. Budući da živi u Lisabonu i Zagrebu, na pitanje koliko često posjećuje Suboticu i kako joj se čini kulturni život grada, kaže:

»Tijekom ljeta sam često i dugo u Subotici. Kulturni život bi uvijek mogao biti bogatiji i bolji, ali treba istaknuti primjere dobrih praksi, organizacija, alternativnih prostora

FOTO: Zsófi Szerda

ra i inicijativa kojih ima vrlo malo i koji se 'kihотовski' bore za opstanak bez mnogo materijalne podrške bilo gradske ili državne. To su prostori koji su uvijek manjkali Subotici, alternativni prostori gdje umjetnici mogu stvarati, izlagati, svirati, okupljati se i razmjenjivati ideje. Takvih je vrlo malo, a vrijedni su kao biseri. Bez njih, kao i nekolicine državnih institucija, kulturno tkivo našeg grada davno bi odumrlo. Zgrožena sam stanjem stvari koje ne prestaje eskalirati. Negdje ta nemoć da se utječe na formiranje kulturnog života našeg grada/države je i razlog što već 20 godina ne živim tu. Međutim, često se vraćam i donosim subotičkoj publici radove koje sam napravila negdje drugdje, a negdje drugdje nosim dijelove sebe koji su nepopravljivo vojvođanski. I svaki put pomislim kako će se nešto promijeniti. Ali Subotica je uvijek ista, napirilitana alapača, uljuljkana u prašnjavu melankoliju malograđanskog nepotizma i ludila koje poznajemo i volimo samo mi koji tu živimo, ili smo živjeli».

Kako fotografije, a danas i video zapisi, govore više od riječi, s bogatim stvaralaštvom Lee Vidaković možete se upoznati na internetskoj stranici: www.leavidakovic.com.

D. B. P.

»Ne može mi niko ništa«

Strah je, kažu psihološke znanosti, jedna od osnovnih ljudskih emocija. I ma koliko čovjek bio inteligentan i obrazovan, a civilizacija napredna, ovaj primarni ljudski osjećaj prati ga do trenutka dok ne izgubi svijest o sebi. Zapravo, danas nam djeluje da se broj strahova višestruko uvećava i da nikada nismo bili okruženi s toliko realnih opasnosti. Strahu od proširenja rata na globalnu razinu zbog divljačke agresije Rusije na Ukrajinu, odnosno Izraela na Palestinu i okolne arapske zemlje; strahu od migranata u Europi i umjetne inteligencije u našim životima polako se pridružuje i strah od maloljetnika, koji su djeca po svojim kognitivnim značajkama, ali i prerano fizički sazrela.

Taj strah, poput vulkana, kulminirao je 3. svibnja prošle godine kada je dijete u beogradskoj Osnovnoj školi *Vladimir Ribnikar* počinilo masakr, pobivši svoje vršnjake, ali su njegove posljedice ostale kao nakon zemljotresa: svako malo negdje se pojavi potres manjih razmjera (u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Češkoj, SAD-u...).

Bilo je, i prije *Ribnikara*, mnoštvo naznaka u kom smjeru (nam) ide odgojno-obrazovni proces. Sjetimo se samo slučaja u Trsteniku kada je učenik istrgnuo stolicu svojoj nastavnici ili pak vršnjačkog nasilja u Nišu koje je završilo samoubojstvom maltretiranog djeteta. A ako ćemo pravo, bilo je toga i u Subotici – istina izvan prostora škole – kada je dolazilo do maloljetničkih obračuna motiviranih nacionalnom netrpeljivošću.

Pa ipak, ono što se već neko vrijeme događa u subotičkoj Osnovnoj školi *István Széchenyi* više je nego zabrinjavajuće. Najprije je početkom godine učenik završnog razreda ove osnovne škole u više navrata prijetio da će pobiti svoje vršnjake da bi do konkretizacije ove ideje došlo prošloga petka, 18. listopada, kada je učenik osmog razreda OŠ *István Széchenyi* nanio više uboda nožem učenicima iste škole.

Možemo samo zamisliti strah djece, njihovih roditelja, pa i nastavnika zbog onoga što se događa u učionicama i dvorištu te škole na Halaškom putu, ali su teško razumljivi

vi postupci rukovodstva OŠ *István Széchenyi* koje je u oba slučaja postupilo isto: umjesto da održe »javni sat« s roditeljima i detaljno porazgovaraju s njima o očitim problemima, oni se javnosti obraćaju šturim priopćenjima prepunim općih mjesta poput onih da je »škola odmah reagirala«, o incidentu »obavijestila Hitnu pomoć, MUP, Školsku upravu u Somboru i Ministarstvo prosvjete«, te da će stručna služba škole »pružiti podršku svim učenicima i nastavnicima kako bi se krizni događaj prevazišao«. Svaka čast! Pomoć ko sveta voda bolesniku, odnosno zob crknutom konju.

Ali, umjesto da se bavimo postupcima rukovodstva škole, pogledajmo malo širu sliku ovog problema i pokušajmo, onako laički, zaviriti u njegovu dubinu (i suštinu). Pođimo prvo od osnovnog pitanja. Što je to, naime, što u djeci izaziva toliki bijes i čime je generiran do te mjere da pojedina od njih zaborave na igru i druženje i sve svoje fantazije usmjere na »osvetu« i bolesnu želju za nanošenjem tjelesnih ozljeda (i smrti) svom vršnjaku ili drugoj osobi koja se nađe u blizini? Do ovog odgovora teško da ćemo uskoro doći, jer je on za svaku osobu različit, ali su neki od uzroka i više negoli očititi.

Primjerice – ako govorimo o samoj školi – velika je nesrazmjera između radikalnih ograničenja ovlasti nastavnika i slobode učenika: što je jedna manja, druga raste. Vezivanjem ruku nastavnika u uspostavi elementarnog reda za održavanje normalne nastave kod pojedine djece oslobođena je svijest »ne može mi niko ništa« za najrazličitije »mangupluke«, uključujući i one o prijetnjama smrću ili pokušajima izvršenja istih. Kada je pak riječ o porodici – a to je u tijesnoj vezi sa školom – isto to vezivanje ruku nastavnicima i kod dobrog dijela roditelja dodatno je pojačalo »zaštitnički odnos« spram svoga »čeda«, napose ako se tome pridoda svijest da su i sami zaštićeni od najviših instanci, kakvo je, primjerice, Ministarstvo prosvjete koje je ovakve mjere »discipliniranja nastavnika« i donijelo. Ne treba, naravno, iz vida ispustiti i još širu sliku, onu o društvu u kakvom živimo: prostakluk u Skupštini, neodgojenost predstavnika vrha države, nezapamćena glupost, otupljivanje i neskrivena i nesankcionirana mržnja koji se putem medija šire prema Drugome (slabijem ili manje brojnom, svejedno), uključujući i arkanovsko orgijanje u ovozemaljskim palačama na zgražavanje normalnih i poštenih...

Iza svega toga, baš svega, i još mnogo čega nenabrojanog i nepoznatog krije se odgovor na pitanje otkud tolika koncentracija nekontroliranog bijesa kod djece. Iza šume tih »stablova« – kako bi rekla nepismena učenica generacije **Jovana Jeremić** – krije se i »stabal« (ista autorica) u kom trulež ide sve niže. Tinejdžeri su njome već zahvaćeni. Na redu su oni mlađi.

Z. R.

Obnovljena suradnja osječke i subotičke knjižnice

Zajednički programi, razmjena stručnjaka i građe

»Nije samo riječ o prikazu knjiga. Mi bismo i što se tiče stručnog usavršavanja sudjelovali na raznim seminarima i programima radi obuke članova kolektiva, jer su oni u nečemu stručniji a možda bismo i mi dali njima neki uzor, tako da bismo i na tom planu surađivali«, kaže Eszter Berényi

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (GISKO) i Gradska knjižnica Subotica u petak, 18. listopada, u Osijeku su obnovile 55 godina dugu suradnju potpisivanjem novog Ugovora o suradnji dviju knjižnica. Potpisale su ga ravnateljice GISKO-a **Dubravka Pađen Farkaš** i Gradske knjižnice Subotica **Eszter Berényi**, koja je tom prigodom istaknula kako je upravo njezina inicijativa bila pokretanje, odnosno obnavljanje suradnje koja je trajala dugo godina, prenio je *Glas Slavonije*.

»Želimo tu suradnju proširiti i do Sombora. Nekada je postojala SOS biblioteka: Subotica – Osijek – Sombor, zato želimo širiti našu suradnju na ova tri grada. Suradnja podrazumijeva organizaciju zajedničkih programa i seminara, što je dobro i za osječku i za našu knjižnicu«, kazala je tada Berényi i istaknula kako su do prije nekoliko godina imali vrlo bogatu komunikaciju organizirajući izložbe, seminare, promocije te da na taj način žele surađivati i u budućnosti.

Suradnja dulja od pol stoljeća

Ravnateljica GISKO-a Dubravka Pađen Farkaš podsjetila je da ovo nije prvi sporazum s knjižnicom u Subotici jer je prije 55 godina, na inicijativu tadašnjeg direktora Knjižnice, tadašnjeg intendanta HNK-a u Osijeku i ondašnjeg ravnatelja Dječjeg kazališta *Ognjen Prica* potpisan ugovor o suradnji Subotice, Osijeka i Sombora, tzv. SOS.

»Prije 55 godina potpisan je ugovor o jednoj sjajnoj suradnji između tri kulturne ustanove, posjećivali smo se svake tri godine u različitim gradovima, a u Osijeku je prvi takav skup bio 1970. godine. Nakon Domovinskog rata ta se suradnja prekinula, ali je ponovno obnovljena, no do prekida dolazi prije dvije godine«, rekla je za *Glas Slavonije* ravnateljica dodajući kako joj je drago što ponovno surađuju.

Kako je rekla, suradnja podrazumijeva i razmjenu stručnjaka i građe za potrebe hrvatske knjižnice s obzirom na to da u Gradskoj knjižnici u Subotici, uz srpsku i mađarsku, imaju i hrvatsku knjižnicu.

»Suradnja se širi i kroz nabavu građe, sudjelovanjem na stručnim skupovima i okruglim stolovima, izložbama... kao izvrsna partnerska suradnja triju ustanova«, ocijenila je Pađen Farkaš.

Ponovno SOS knjižnica?

Ravnateljica subotičke gradske knjižnice Eszter Berényi za *Hrvatsku je riječ* rekla kako će suradnja započeti književnim manifestacijama, prvenstveno za djecu

i kao prvi takav događaj bila bi predstavljena knjiga za djecu *Nije me strah*, koju je napisala Dubravka Pađen Farkaš na hrvatskom jeziku i koja je zatim prevedena i na mađarski jezik. Tako da će ove dvije publikacije biti predstavljene na oba jezika u Gradskoj knjižnici u Subotici.

»Nije samo riječ o prikazu knjiga. Mi bismo i što se tiče stručnog usavršavanja sudjelovali na raznim seminarima i programima radi obuke članova kolektiva, jer su oni u nečemu stručniji a možda bismo i mi dali njima neki uzor, tako da bismo i na tom planu surađivali. U planu nam je da ponovo formiramo SOS knjižnicu koja je nekada bila jedna prelijepa suradnja između tri matične knjižnice u Subotici, Osijeku i Somboru, i to bismo ponovo formirali jer davno više nije u funkciji, a suglasnost je dala i ravnateljica somborske knjižnice **Karlo Bjelicki Nataša Turkić**. Planiramo u prosincu sastati se i na osnovu toga formirati suradnju«, rekla je Berényi.

Dodala je kako u knjižnici radi već dvadeset godina i da je preuzela odgovornost kao ravnateljica od lipnja ove godine i poduzela korake da se prekinuta suradnja obnovi.

»Pozvala sam ravnateljicu osječke knjižnice Pađen Farkaš i nastavili smo suradnju kao da prekida nije ni bilo«, rekla je Berényi.

Ravnateljica subotičke knjižnice kaže i kako su u Osijeku, na dan GISKO, obišli njihovu knjižnicu, upoznali se s kolegama i da im je bilo izuzetno lijepo i ugodno te da očekuju i uzvratni posjet. U posjetu knjižnici u Osijeku na stručnoj ekskurziji bili su svi zaposlenici Gradske knjižnice Subotice, njih 30-ak. U ovome trenutku kaže kako zajednički projekti još nisu razvijeni, ali planiraju različite vidove suradnje, među ostalim i razmjenu izložbi.

»Imamo što pokazati i mi, a i oni«, rekla je Berényi.

J. D.

Testovi i na jezicima nacionalnih manjina

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog pozdravilo je inicijativu Ministarstva prosvjete da se testovi za stipendije za izuzetno nadarene učenike ove godine prvi put prevedu i na osam jezika nacionalnih manjina – albanski, bosanski, bugarski, hrvatski, mađarski, rumunjski, rusinski i slovački jezik. Riječ je o jezicima na kojima se u prosvjetnom sustavu Srbije odvija cjelovita nastava od prvog do završnih razreda srednjih škola.

Ministarstvo prosvjete obavijestilo je srednje škole u kojima se nastava odvija na nekom od jezika nacionalne manjine da je u tijeku prijavljivanje učenika srednjih škola

na natječaj za stipendije za izuzetno nadarene učenike i da će svi testovi, koji su dio te natječajne procedure, biti prevedeni i na jezike nacionalnih manjina na kojima se izvodi cjelokupna nastava. Sredstva za prijevod osiguralo je Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice. Na ovaj način bit će ostvarena jednaka mogućnost svim učenicima bez obzira na jezik školovanja za pristup stipendijama za izuzetno nadarene učenike, čime se podiže i kvaliteta prava na obrazovanje na materinjem jeziku, navodi se na portalu Ministarstva.

J. D.

Predstavljanje dviju knjiga UBH *Dužijanca* u Hrvatskoj matici iseljenika u Zagrebu

Memoari, prisjećanja, podsjećanja

»Knjiga (Svjedočenje) je pisana vrlo objektivno, vrlo odmjereno, autentično i daje zoran prikaz vremena čijih je živih svjedoka danas sve manje. Zbog toga ima izuzetno veliku vrijednost«, istaknuo je Zlatko Romić. »Na Glavnom odboru naše zajednice jednoglasno smo donijeli odluku da se uruči posebno priznanje i zahvalnica gospodinu Naci Zeliću za izniman doprinos koji je dao očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta, kulture i običaja Hrvata iz Vojvodine, napose Hrvata Bunjevaca«, najavio je Ivo Martinović

U druga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* priredila je u četvrtak, 17. listopada, u prostorijama Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu predstavljanje svojih dviju knjiga – *Javna proslava Dužijance od 1968. do 1971. godine u Subotici – Svjedočenje*, autora **Nace Zelića** i *Spomenica 2 – ponovni pohod Hrvata Bunjevaca u staru postojbinu*, autora mons. dr. **Andrije Anišića**.

O *Dužijanci* i pohodu u staru postojbinu

Prvu knjigu predstavio je subotički novinar i publicist **Zlatko Romić** ističući kako ovo svjedočenje Nace Zelića u razdoblju od 1968. do 1971. godine predstavlja jedan

jer svi oni, manje ili više vuku korijene sa salaša, ako ne izravno onda preko svojih očeva ili djedova. Naco Zelić, bez obzira na to što je bio izravni sudionik, vrlo aktivan i značajan u Organizacijskom odboru *Dužijance* od '68. do '71., ovu knjigu je pisao s otklonom, ona je memoarskog tipa, u njoj nema previše emocija što bi se moglo očekivati posebno zbog toga kako su završili svi 'matičari' u to vrijeme. Vjerujem da je tu bilo emocija, osuda, ali ničega od toga nećete naći u knjizi, ona je pisana na najbolji dokumentaristički, rekao bih engleski način kako to radi BBC. Dakle, knjiga je pisana vrlo objektivno, vrlo odmjereno, autentično i daje zoran prikaz vremena čijih je živih svjedoka danas sve manje. Zbog toga ima izuzetno veliku vrijednost. Zaista ju preporučam i mislim da je izuzetno dobar potez UBH-a *Dužijanca* njezino tiskanje, ne samo zbog njih i njihovog rada već i zbog svih nas u Subotici i vas koji ste ovdje«, istaknuo je Romić.

O nastanku ove knjige, u ime nakladnika – UBH *Dužijanca*, govorio je direktor udruge **Marinko Piuković**, a stručni osvrt na nju dala je dipl. etnologinja **Biserka Jaramazović Čurković**.

Na ovoj je večeri bio nazočan i sin Nace Zelića **Goran Zelić**, sa suprugom **Arijanom** (koji inače žive u SAD-u) i nekolicinom članova njihove rodbine, koji je među ostalim izrazio zadovoljstvo izgledom i sadržajem očeve knjige.

»Tata je puno vremena proveo pišući ovu knjigu, sakupljajući materijal za nju i bilo mi je žao da se to ne objavi. Budući da više nije bio u mogućnosti izgurati to do kraja, kontaktirao sam Marinka Piukovića s molbom da oni to učine uz napomenu da ću pomoći i financijski i bilo kako

svijetli trenutak grada, gradske povijesti, sinergiju lokalnih vlasti i organizatora.

»Onako kako je to Naco predočio u knjizi zaista se osjećalo da je bilo razumijevanja i od strane gradskih vlasti i od organizatora kojima su svi ovi običaji bili poznati

mogu, a puno je tu pomogla i rodbina koju imamo u Subotici u smislu prikupljanja raznih fotografija i dokumentacije. Uspjeli su to završiti dok je tata još živ i to puno znači i njemu i meni. Tata je u domu, u kolicima, teško komunicira, ali ima puno svjesnih trenutaka i kada mu je uručena ova knjiga bilo mu je jako drago. A kao što je i rečeno večeras na predstavljanju, u tati stvarno nikad nije postojala neka mržnja zbog onog što se dogodilo, uvijek je bio vrlo pozitivan«, istaknuo je Goran Zelić.

Drugu knjigu – *Spomenica 2 – ponovni pohod Hrvata Bunjevaca u staru postojbinu* predstavio je njezin autor, predsjednik udruge UBH *Dužijanca*, mons. dr. Andrija Anišić, a o njezinoj povijesnoj vrijednosti govorila je jedna od sudionica prošlogodišnjih događaja u Blagaju i Mostaru, predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji i saborska zastupnica **Jasna Vojnić** koja je za nju napisala i pogovor.

Podsjetimo, ova knjiga donosi prikaz pohoda i održavanje *Dužijance* u Mostaru 2023. godine, riječju predstavlja još jedan trag, drugi, o pohodu Hrvata Bunjevaca u stari kraj, po uzoru na prvi pohod koji je opisao **Petar Pekić** u *Spomenici pohoda Bunjevaca u svoju staru postojbinu*, nastaloj prije 90 godina.

Nazočnima se ovom prigodom obratio i predsjednik Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata **Ivo Martinović**, koja je uz HMI bila domaćin te suorganizator ovog događaja, navodeći poseban povod njegova obraćanja.

»Večeras sam došao pozdraviti vas iz jednog posebnog razloga, a to je da smo 16. listopada na Glavnom odboru naše zajednice jednoglasno donijeli odluku da se uruči posebno priznanje i zahvalnica gospodinu Naci Zeliću za izniman doprinos koji je dao očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta, kulture i običaja Hrvata iz Vojvodine, napose Hrvata Bunjevaca. Plan nam je to priznanje uručiti 7. studenoga na našoj svečanoj skupštini Zajednice kojom obilježavamo 33. godišnjicu djelovanja«, rekao

je Martinović dodajući kako je Zajednica na čijem je čelu u svom četverogodišnjem programu naglasak stavila na prekograničnu suradnju s hrvatskom zajednicom koja je ostala i opstala unatoč često nemalim izazovima i dan-danas.

Emotivna večer

Među brojnim sudionicima predstavljanja navedenih knjiga bila je i prva gradska bandašica (1968.) **Mirjana Dulić**, rodom iz Tavankuta.

»Moji su rodom iz Tavankuta, ja sam stjecajem okolnosti rođena u Dardi, ali sam cijelo djetinjstvo provela u Tavankutu, tj. do 1970. godine kada sam došla u Zagreb na studij i tu i ostala. Došla sam na ovu promociju zato što je Naco Zelić, osim što je prekrasan čovjek, i moj tetak, muž od moje rođene tete. Ovo je bila za mene jako

emotivna večer, skoro sam cijelu večer plakala, još ću i sad zaplakati. Prisjetila sam se svega što smo proživljavali, a i onog što je Naco proživljavao tih godina. Sad moramo biti tolerantni i ne govoriti što ne bi trebalo, mada bi trebalo jer znamo kako je mnogima bilo. Primjerice, ja nisam uspjela u Subotici položiti maturu, nego u Senti. A što se tiče *Dužijance* 1968., za bandašicu me je prijavila moja teta i doista je bila velika čast nositi tu ulogu. Otkad su spojene gradska i crkvena *Dužijanca*, nisam bila na njima, a mamu sam dovela u Zagreb 1994. kada je morala preseliti iz Tavankuta i od tada sam samo jednom bila u Subotici, i to 2008. godine. Postoji nostalgija, ali samo za onim lijepim vremenima.«

Riječ-dvije razmijenili smo i s nekadašnjom dugogodišnjom djelatnicom

Hrvatske matice iseljenika **Marijom Hećimović**, također rodom iz Tavankuta.

»Dojmovi s ove večeri su mi prekrasni, večerašnja prezentacija je bila izvrsna, svi su vrlo dobro predstavili ono što su tili, ono što je napisano, ono što žele da nam se upiše, po Nacinim ričima, u naša srca. Ovake stvari su i meni kadgod bile jako drage jer su me podsjećale otkaleg sam. Tata mi je uvijek govorio – ne daj Bože da zaboraviš ko si.«

Ovom su prigodom prikazani i dokumentarni filmovi *Dužijanca 1968.* i *Dužijanca u Mostaru* koje je montirao i obradio **Zvonimir Sudarević**.

Osim već spomenutih, predstavljanju knjiga prisustvovali su i predsjednik HMI-ja **Mijo Marić** sa suradnicima, te predstavnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, viši savjetnik specijalist **Vedran Iskra**. Voditeljica programa bila je dopredsjednica UBH-a *Dužijanca* **Ljiljana Dulić**.

I. Petrekanić Sič

Foto: UBH *Dužijanca*

4. međunarodni festival amaterskog dramskog stvaralaštva

DRIM fest

Velika dvorana HKC "Bunjevačko kolo" Subotica

25. 10. 2024. petak

18 sati svečano otvorenje festivala

18:30 sati

Sentjakobsko gledalište, Ljubljana
"NA VALOVIH"
(NA TALASIMA)
(tragikomedija)

20:00 sati

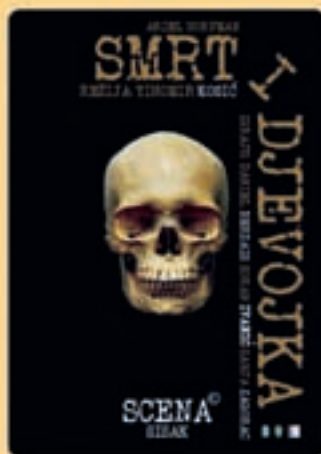
Sinjsko pučko kazalište, Sinj
"ŽA-ŽA"
(komedija)

26. 10. 2024. subota

17:30 sati

Hrvatsko kazalište Travnik
"FAMILYR"
(komedija)

19:15 sati

Scena Sisak
"SMRT I DJEVOJKA"
(drama)

20:30 sati

Pozorište Raša Plaović, Ub
"BAJKA O POZORIŠTU"
(komedija)

Svečano zatvaranje festivala
ULAZ JE SLOBODAN

Pokrovitelji:

»Umjetna inteligencija u novinarstvu«, noseća tema X. Festivala *Fra Ma Fu*

Što više pitanja, **manje odgovora**

Iako svjesni njezina postojanja u mnogim sferama svakodnevnog života (industrija, mobiteli, algoritmi...), ogroman broj ljudi umjetnu inteligenciju doživljava kao nadolazeću opasnost izravno iz područja znanstvene fantastike. Tako bi se nekako moglo sažeti ono što je rečeno na tribini »Umjetna inteligencija i novinarstvo«, koja je održana u subotu u okviru X. Festivala novinarske reportaže *Fra Ma Fu* u Đurđevcu.

Stoga su i riječi umirovljenog novinara Radio Pule **Budimira Žižovića** da ispred pojma umjetne inteligencije u novinarstvu stoje samo pitanja i pitanja, i što ih je više, sve je manje odgovora. Podsjećajući na ne tako davnu prošlost, on je rekao kako smo i pojavom interneta postavljali slična pitanja, pa smo preko noći prihvatili sve novine.

»Ne moramo više puno znati jer sve dobijamo na dlanu. Svoja pitanja usmjerili smo na 'kako', pri čemu 'zašto' postaje sve više izlišno (...) U velikom broju pitanja i ja se pitam tko će biti kreator umjetne inteligencije i hoće li ona služiti novinarstvu ili novinarstvo njoj«, rekao je Žižović.

Novinar *Večernjeg lista* **Zoran Vitas** istaknuo je kako umjetna inteligencija ipak ne može zamijeniti čovjeka u niz bitnih stvari. Kako je naveo, i postojeći Google skup je mnogobrojnih informacija, a na čovjeku je da provjeri njihovu vjerodostojnost. Kada je riječ o sve češćem spominjanju unošenja emocija u umjetnu inteligenciju Vitas je rekao:

»Ako joj damo emocije ili ako ih stekne, onda ona postaje kao i mi. I onda je to opasno«.

Elena Lukić s osječke Akademije za umjetnost i kulturu istakla je kako aplikacije s umjetnom inteligencijom već postoje i one »na milijun načina« mogu zlorabiti ljudski lik (i to se i radi), a da se pri tomu počinitelju ne može ili je veoma teško ući u trag.

»Ne postoje nikakvi zakoni niti pravne regulative kada je riječ o 'deep fake' informacijama, a koje duboko krše ljudska prava, napose žena i maloljetnika«, rekla je Lukić.

Bivši urednik *Glasa Slavonije*, novinar *Feral Tribunea* a danas *Telegrama* **Drago Hedl** rekao je kako je nemoguće zaustaviti već pokrenuti »kotač umjetne inteligencije« i da će (i) on, kao i mnogi raniji izumi čovječanstva, donijeti puno toga i dobrog i lošega.

»Ne znam u kom će pravcu to ići, ali me je strah od toga da mi umjetna inteligencija bude urednik. Bit će mi, naravno, zanimljiv i komentar umjetne inteligencije o nekom događaju. U svakom slučaju, ušli smo u rijeku ali ne znamo koliko dugo ćemo držati glavu iznad vode«, rekao je Hedl.

Osim noseće teme o umjetnoj inteligenciji, Festival koji nosi ime novinara-reportera **Franje Martina Fuisa**, koji

je od 18. do 20. listopada okupio četrdesetak novinara iz Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine, obilovao je brojnim drugim sadržajima. Tako su na početku Festivala – kog su otvorili gradonačelnik Đurđevca **Brvoje Jančić** i predsjednik Hrvatskog novinarskog društva **Brvoje Zovko** – uručene nagrade za najbolje reportaže prošle godine **Tamari Opačić** (*Novosti*), **Romeu Ibrševiću**, te

novinarkama *Nove TV* **Nikolini Cetinić** i **Maji Medaković**. Sudionici Festivala nakon toga mogli su pogledati i dokumentarni film o Franji Martinu Fuisu *Šifra Galeb*, te predstavljanje slikovnice *Franjo Fuis* i njegove zbirke poezije, te monografije **Veljka Krulčića Maurović: od Mula do Mula**, a na koncu u u Gradskom muzeju i izložbu fotografija *Rock & Rat* **Zorana Jačimovića** i *Veliki požar u Osijeku* novinara *Glasa Slavonije* **Gojka Mitića** i **Brune Jobsta**.

Posebno zanimljiv bio je više nego aktualan višestruko nagrađivani dokumentarni film *Brat Vanje Stokić* i **Ajdina Kambera** koji govori o problemu sahranjivanja migranata koji su umrli na području Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije i zajedničkom nehumanom odnosu državnih institucija sve tri zemlje prema tom pitanju, ali i veleposlanstava zemalja iz kojih dolaze. Posljednjeg dana održane su i tribine osječke Akademije za umjetnost i kulturu *VerifEye – jačanje otpornosti društva na dezinformacije*, odnosno *Newawves – oporavak radija i jačanje medija zajednice u područjima niske gustoće naseljenosti*.

Kao i svake godine, Festival *Fra Ma Fu* održan je u organizaciji Hrvatskog novinarskog društva i Studijskog instituta za novinarstvo, kulturu i obrazovanje, a vrlo konkretnu potporu dali su i Grad Đurđevac i njegova Turistička zajednica organiziranjem vrlo sadržajnih i zanimljivih pratećih programa.

Z. R.

Naši gospodarstvenici (CCV.)

Šarolika ponuda obiteljskog obrta

»Odlučili smo biti neovisni, zapravo mislim da često imamo privilegij što nismo vezani za radno vrijeme i uvjete koji nam drugi postavljaju, a onda opet imamo pune ruke posla i zarada nam ovisi isključivo od našeg rada i snalaženja«, priča Tina Kovačić

Zavirili smo u *Mesaru Tina*, a potom i u njihovo poljoprivredno gospodarstvo koje je preraslo u mali obrt obitelji **Kovačić**. Da je obrt zaista obiteljski potvrđuje podatak da svi u obitelji rade i doprinose na svoj način. Tata **Borislav** i mama **Tina**, te sinovi **Ivan**, **Nikola** i **Stefan**. Sve ono što stvore, uzgoje i uhrane u njihovom gospodarstvu pronađe se u *Mesari Tina* koju su otvorili prije nepune četiri godine, s namjerom da rade sami za sebe.

Od kućne dostave do mesare

»Godinama sam radila u drugim mesnicama za minimalac i u dogovoru sa suprugom odlučila sam otvoriti vlastitu mesnicu i raditi za svoju obitelj. Budući da smo imali svoju proizvodnju, tada istina manju, imali smo od

čega početki«, priča Tina Kovačić, koja je za vrijeme korone na društvenim mrežama počela nuditi svoje proizvode.

Ljudi su poručivali, a ona bi im poručeno dostavila na kućnu adresu. Tako je i stekla povjerenje mušterija, te, kako priča, one i danas dolaze u mesnicu kod nje, bilo da su iz Subotice ili nekog okolnog mjesta.

»Nudili smo i tada, ali i danas sve ono što proizvedemo u našem malom obiteljskom gospodarstvu. Ljudi su navikli na svježije meso, pa i razne mesne prerađevine, ali i sve ono što smo sami napravili«, priča Tina.

U njihovoj ponudi je i danas svega. Nije to obična mesnica, nego pravo malo gospodarstvo, jer osim mesa: svinjetine, junetine, konjetine, jaretine, janjetine, ovčetine i zečetine tu su i mesne prerađevine: kulen, kobasica, švargla, krvavica (hurka), *pirinčara*...

»Kad je sezona, odnosno zimsko doba, u ponudi je i pačje i guščije meso, a zimi su aktualna i *pača* (hlađetina), barena slanina...«, dodaje Borislav i pojašnjava kako se tijekom cijele godine traže čvarci koji su danas kao »suho zlato«, ali u to »zlato« se, kako kaže, ubraja i slanina koja se ponovno vraća na trpeze.

Uz sve spomenuto, tu su i drugi proizvodi: mlijeko, *kiselina* (kiselo mlijeko), te razne vrste tijesta za juhu, tarana, za *nasuvo* (tijesto), a za vikend (petkom, subotom i nedjeljom) tu su i salenjaci.

»Tijesto sam pravila još ranije, dok sam radila u drugim mesnicama i imam svoje kupce. Bilo mi je žao izgubiti te ljude, te sam nastavila u mesnici prodavati i tijesto. Budući da nam je u gospodarstvu dopušteno prodavati sve ono što sami napravimo, onda sam i to zadržala. Ono što nas također izdvaja od drugih mesnica je slanina od mangulica, kao i čvarci od ove vrste svinja. Ljudi danas vole imati što bolju ponudu, da mogu birati, a nama je cilj imati što kvalitetnije i svježije proizvode«, kaže Tina.

Sve što se nalazi u mesnici zahtijeva i posebnu pripremu, a pojedini proizvodi i preradu, što je dodatni posao.

Nakon završene smjene u mesnici Tinu dočeka Borislav koji je već *koji šta* pripremio, od hranjenja stoke, do pripreme mesa, kuhanja potrebnih namirnica za krajnje proizvode i tako iz dana u dan. U posao oko stoke, sitnije i krupnije, uljučeni su i sinovi. Ivan je učenik 3. razreda srednje Kemijsko-tehnološke škole – smjer veterinarski tehničar, pa praksu stječe i u vlastitom dvorištu. Nikola je prvi razred srednje Medicinske škole – opći smjer, te se i on nakon škole i učenja prihvaća posla oko muže krava, koza, hranjenja teladi, a najmlađi Stefan, koji je drugi razred OŠ *Ivan Milutinović*, također pomaže u hranjenju, ali i maženju životinja.

Raditi za svoju obitelj

»Odlučili smo biti neovisni, zapravo mislim da ćemo imati privilegij što nismo vezani za radno vrijeme i uvjete koji nam drugi postavljaju, a onda opet imamo pune ruke posla i zarada nam ovisi isključivo od našeg rada i snalaženja«, priča Tina, a Borislav se nadovezuje: »Nijedan dan u nedjelji nam nije isti, uvijek se radi nešto

drugo, ali opet možemo planirati dan onako kako nama odgovara, našim potrebama i mogućnostima. Najveća 'gužva' je zapravo kada sve treba pripremiti za petak, subotu i nedjelju, kada su najbolji dani na tržnici i kada se najviše i rasproda. Također, posebna priprema je tijekom zime, kada je sezona kolinja, i kada se gotovo svakoga dana tope čvarci, kuha barena slanina, kuhaju *pača*, soli slanina... Ljudi su na to navikli i prosto, ako želiš zadržati kupce, moraš i pripremiti robu. Ovo smo mi izabrali i zahvalni smo na tome. Jedini problem nam je kada negdje treba ići, onda je nemoguće životinje ostaviti, tako da i na godišnji odmor ne idemo svi skupa, nego kombiniramo. Tu slobodu već nemamo. No, sada je lakše, jer su i djeca veća, pa i oni mogu puno toga pomoći.«

Osim mesnice na Mliječnoj tržnici u Subotici, Tina i Borislav svoje proizvode po potrebi prodaju i od kuće.

»Razumijem ljude koji rade u smjenama i nemaju mogućnost otići do tržnice ili već kad stignu nema ničega, pa tako često bude da me ljudi kontaktiraju, poruče, a roba ih čeka u dogovoreno vrijeme, pa često i popodne«, priča Tina.

Na pitanje kako se bore s konkurencijom na Mliječnoj tržnici, Tina je odgovorila:

»Prije svega, nemamo svi istu robu i ne nudimo istu vrstu mesa. Kod nas je osobito atraktivna ovčetina, budući da to nema puno mesnica. Uz to, svatko ima svoje mušterije. Imamo ljude koji dolaze s Hajdukova, Kelebije, Bajmaka i drugih okolnih mjesta. Kada su ljudi zadovoljni robom i uslugom, onda ni ne traže drugo mjesto, a zdrava konkurencija nas samo pokreće da budemo bolji«.

Razgovarali smo i o cijeni mesa i mesnih prerađevina, koja je uvijek kupcima visoka, a prodavačima niska.

»U proteklih godinu dana sve je otišlo gore. Sami proizvodimo i hranu za životinje, ali primjerice ove godine je bila suša i puno toga će se morati kupiti, jer jednostavno nije rodilo. Kako poskupljuje cijena hrane za životinje, tako odlazi i cijena mesa. Iako smo sami proizvođači svega, put od sijanja do vršidbe, pa potom od uzgoja stoke do krajnjeg proizvoda je dugačak, a samim tim i skup«, pojašnjava Borislav.

Kada su u pitanju planovi za budućnost, Tina kaže:

»Ne razmišljamo o proširenju. Dosta mušterija me je pitalo kada ćemo biti i u nekom drugom dijelu grada, ali je to trenutno nemoguće. Tu su i troškovi zakupa, struje, režija općenito, pa ćemo biti zadovoljni da nastavimo s poslom u ovom opsegu koji možemo pratiti«.

»Nije da mi nemam želja i planova, no moramo biti i realni. Teško bismo mogli otvoriti još neku mesnicu, jer onda bismo morali nekoga i uposliti, ali taj netko nikada ne bi na to gledao kao na svoje, kao što mi gledamo, a svakako i njega treba platiti. Tako da ćemo se za sada zadržati na našem malom obiteljskom biznisu«, kaže Borislav.

Ž. V.

XIII. Ekumenski susreti zborova u Zemunu

Bogatstvo različitosti u pjesmi

Pod sloganom »Kao što si ti Oče u meni i ja u tebi, tako neka i oni u nama budu jedno...« u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu 19. listopada održani su XIII. Ekumenski susreti zborova crkvenog pjevanja. Na tradicionalnoj manifestaciji koja okuplja zborove različitih vjera koji promiču ekumenizam sudjelovalo je šest zborova iz Srbije i Hrvatske. Nastupili su »domaći« mješoviti župni zbor Sv. *Cecilija* iz Zemuna, ženski zbor *Cantus ante omnia* iz Zagreba, mješoviti hor *Tilia* iz Stare Pazove, zbor *Zvon* iz Dobrinja s otoka Krka, pjevački zbor *Pojocha družba* iz Beograda te Horski studio *Zvon katolikon* također iz Beograda.

Korak k ujedinjenju

Ideja o održavanju ekumenskih susreta u zemunskoj župi potekla je prije trinaest godina od župnika **Joze Duspare**, čija je želja bila liturgijskim pjevanjem širiti ekumenizam.

»Mnogi ljudi dolaze više puta i uvijek je lijepo druženje, a glasove liturgijskog božanskog pjevanja ugodno je čuti u svakoj zajednici jer odiše jednom kulturom, poviješću, stanjem duha. Ekumenizam je važan faktor u crkvi. Biti crkva a ne biti ekumenska nije dovoljno. Isus je osnovao jednu crkvu, a povijest je učinila svoje u različitim momentima civilizacije. Mislim da

se u novom dobu, ako uzmemo u obzir da smo ostvarili kulturni i gospodarski napredak, moramo boriti za ujedinjenje Crkve. Nitko od nas ne razmišlja da to može biti u skorije vrijeme. Ako učinimo jedan korak u svom životu, već smo učinili nešto za jedinstvo«, ističe preč. Duspara.

Dolazak zbora s Krka u Zemun postala je već tradicija. Zbor *Zvon* iz Dobrinja sudjelovao je i dan kasnije, u nedjelju, 20. listopada, na misi u zemunskoj župi.

»Drago nam je što možemo ovdje sudjelovati kako bismo donijeli dah naše domovine, tim više što dolazimo s otoka Krka koji je kolijevka pismenosti, ili kako kažu krsni list Hrvata koji je ispisan na Baščanskoj ploči, jednoj od prvih glagoljskih zapisa još 1100. godine za vrijeme kralja **Zvonimira**. Dolazimo s otoka koji je prepun hrvatske kulturne baštine i na neki način naš dolazak je možda simboličan jer dajemo podršku našim Hrvatima, našim sunarodnjacima, koji žive ovdje u Zemunu i širom Srbije, da nisu zaboravljeni«, kaže načelnik Općine Dobrinja **Nevenko Komadina**.

Doprinos jedinstvu različitosti

Cantus ante omnia (Pjev prije svega) jedan je od najuglednijih hrvatskih zborova. Osnovan je 2007. u Zagrebu, a njegova je utemeljiteljica i umjetnička voditeljica maestra **Snežana Ponoš**.

»Ovo je prvi puta da dolazimo na Ekumenske susrete u Zemun i jako smo počašćeni pozivom. Iako naš zbor nije crkveni, imamo duhovni program u našem bogatom repertoaru i odazivamo se svakom pozivu i prilici da nastupamo, osobito u crkvenim prostorima. Sudjelujemo svim srcem u svakoj manifestaciji i okupljanju zborova koji će

pokazati različitost i jedinstvo u toj različitosti«, izjavila je Ponoš.

Horski studio *Zvon katolikon* iz Beograda stalni je sudionik ekumenskih susreta u Zemunu.

»Sam događaj i mjesto održavanja izuzetno su mi važni, pomalo emotivno i osobno iz razloga što sam u ovoj kalendarskoj godini obilježio trideset godina od prvog održanog koncerta u ovoj crkvi. Tada smo kroz program mješovite duhovne muzike, koja je u sebi imala i pravoslavnu i katoličku i protestantsku crnačku duhovnu, na neki način možda bili početna varnica ovih kasnijih događanja. Mislim da je veza među ljudima jako bitna. Potrebno ih je učvršćivati«, navodi dirigent Horskog studija *Zvon katolikon* **Đorđe Stanković**.

Susreti su održani pod pokroviteljstvom Ministarstva pravde, Uprave za suradnju s crkvama i vjerskim zajednicama, Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i opće bolnice *Bel medic* iz Beograda.

S. D.

20. susret KUD-ova *Matija Gubec*

ILAČA – Protekloga vikenda u Ilači je održan 20. susret KUD-ova koji nose ime **Matije Gupca**. Sudjelovalo je osam udruga iz Hrvatske i Srbije – HKPD-ovi *Matija Gubec* iz Rume i Tavankuta. Osim kulturno-umjetničkog programa, održan je i okrugli stol s raznim temama koje

prate ovu manifestaciju te je posađen klon Gupčeve lipa u središtu Ilače. Dogovoreno je i da se financijski pomogne KUD-u *Matija Gubec* iz Bakovića (BiH) kojima je veliku štetu u prostorijama izazvala poplava. Idući, 21. susret bit će održan u Slavonskom Kobašu.

Bunjevci bez granica u Somboru

SOMBOR – VII. festival kulturne baštine *Bunjevci bez granica* bit će održan u subotu, 26. listopada, u Hrvatskom domu u Somboru. Domaćin susreta udruga bunjevačkih Hrvata iz Srbije i Mađarske je mjesni HKUD *Vladimir Nazor*. Manifestacija se održava pod pokroviteljstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća, uz potporu ZKVH-a i NIU *Hrvatska riječ*.

Prepekova jesen u Novom Sadu

NOVI SAD – HKUPD *Stanislav Prepek* organizira sutra (subota, 26. listopada) manifestaciju *Prepekova jesen* koja će biti održana u Kulturnom centru Novog Sada, s početkom u 19 sati. Ovom prigodom bit će

predstavljena nova zbirka priča *Prepekova jesen 2024.* nastala temeljem ovogodišnjeg natječaja Društva te proglašene tri najuspjelije priče. Prva nagrada ove godine bit će dodijeljena **Branimiru Miroslavu Tomlekinu** za priču *Moj dragi stričević*.

Prepekova jesen održava se uz potporu Grada Novog Sada, Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Predstavljanje nove knjige Stevana Mačkovića

SUBOTICA – Knjiga *Subotica na granici : grad i ljudi (13. XI 1918 – 4. VI 1920) : beleške jednog arhiviste* **Stevana Mačkovića** bit će predstavljena u utorak, 29. listopada, u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Osim autora, govorit će i recenzent knjige dr. sc. **Slaven Bačić** a bit će pročitana i recenzija dr. sc. **Zoltána Dévavárijja**.

Pjesnički natječaj *Za lipu rič*

SONTA – U povodu manifestacije *Šokačko veče 2024.*, koje će ove godine biti objedinjeno s manifestacijom *Šokci i baština*, KPZH *Šokadija* iz Sonta objavljuje književni natječaj *Za lipu rič 2024*. Na natječaj se mogu prijaviti autori s neobjavljenim pjesmama, pisanim neknjiževnim dijalektom hrvatskog jezika, šokačkom ikavicom. Natječaj je otvoren do 31. listopada.

Pjesme u pisanoj formi dostaviti na adresu: KPZH *Šokadija*, Vuka Karadžića 22, Sonta, s naznakom – Za natječaj ili na e-mail: biljaribic65@gmail.com.

Autori na natječaj mogu prijaviti jednu neobjavljenu pjesmu. Pjesme prispjele na natječaj ne vraćaju se autorima. Autor prvoplasirane pjesme bit će nagrađen, a pjesma pročitana na *Šokačkoj večeri 2024.* u okviru manifestacije *Šokci i baština*, koja će biti održana 9. studenoga u Sonti.

Poziv za slanje rukopisa

SUBOTICA – Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* poziva književne autore i autorice iz Srbije koji stvaraju na standardnom hrvatskom jeziku ili dijalektalnim govorima Hrvata da šalju svoje neobjavljene rukopise radi njihove moguće objave u idućoj, 2025. godini. Rukopise je potrebno poslati u elektroničkom obliku (Word dokument) na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs. Rok za slanje rukopisa je do 30. studenoga 2024. godine. O uvrštenju rukopisa u nakladnički plan za 2025. godinu odlučivat će Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ*. Prišli rukopisi ne vraćaju se autorima.

Izazovi očuvanja nematerijalne baštine

U okviru nedavno održanih *Dana hrvatske knjige i riječi – Dana Balinta Vujkova* u Subotici priređen je i okrugli stol na temu »Očuvanje nematerijalne kulturne baštine manjinskih zajednica u Republici Srbiji«.

Kako je tom prigodom ocijenjeno, nematerijalno naslijeđe manjina je bogato i doprinosi kulturnoj raznolikosti Vojvodine i Srbije. Ipak, niz je izazova u očuvanju toga naslijeđa u lokalnim zajednicama s obzirom na depopulaciju manjinskih zajednica, ekonomske migracije, asimilaciju, globalizaciju...

Zapisivanje i digitalizacija

Kako je na okruglom stolu zaključeno, jedan od načina da se baština sačuva jest uporaba suvremene tehnologije poput digitalizacije (izrada digitalnih arhiva i zbirki), audio i video zapisa... U istom kontekstu naglašena je važnost suradnje sa stručnjacima na istraživanju i zapisivanju baštine te upisu njezinih elemenata u registre. Čulo se i da kroz obrazovni sustav, aktivnosti ustanova i udruga treba raditi na edukaciji djece i mladih o nematerijalnoj kulturnoj baštini. Također, suradnja i razmjena iskustava mogu pridonijeti boljem suočavanju s izazovima u ovom području, ocijenjeno je na okruglom stolu.

Nacionalno-manjinske zajednice prisutne su sa svojim elementima u Nacionalnom registru nematerijalnog kulturnog naslijeđa (NKN) Srbije. Primjerice, za Bošnjake su vezani elementi: Sjeničko peštarsko ćilimarstvo, pazarske mantije, pojedine prakse (tkanje i kukičanje) u kontekstu izrade bošnjačke nošnje; Slovaci na listi imaju Slovačko naivno slikarstvo iz Kovačice (koje je nominirano i za UNESCO-ovu listu); Rusini i Ukrajinci zajedno imaju upisan običaj posvećenja uskršnjih korpi, kod Vlaha je upisan specifičan tip prehrane vezan za stočare. Kako je istaknuto, dio elemenata u Registru pripada pojedinim etničkim zajednicama dok ima i onih koje prakticira više zajednica (poput tamburaških praksi, ćurčijskog zanata, proljetnog praznika Đurđevdana...).

Istraživanje i promocija

U uvodom dijelu govorile su regionalna koordinatorka za nematerijalno kulturno naslijeđe (za područje Vojvodine) dr. sc. **Tatjana Bugarski**, etnologinja i sveučilišna profesorica u mirovini dr. sc. **Milana Černelić** i izvanredna profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu dr. sc. **Marijeta Rajković Iveta**.

U drugom dijelu okrugloga stola predstavljene su aktivnosti manjinskih zavoda za kulturu, ali i pripadnika tih zajednica (Mađari, Hrvati, Rusini, Slovaci, Rumunji) na

istraživanju, očuvanju i promociji nematerijalne kulturne baštine.

U završnom dijelu govorile su osobe iz hrvatske zajednice (Subotica, Tavankut, Sombor, Surčin, Monoštor...) koje i same prakticiraju i čuvaju nematerijalno naslijeđe. Bilo je riječi o običajima, govorima, glazbi, plesovima i umijećima kao nekima od do sada 29 upisanih elemenata u Registru nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji (»Živa baština«) koji vodi Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Hrvati nemaju nijedan element upisan u nacionalni registar Srbije, ali su u procesu nominacije tri – *Dužijanica*, slamarstvo i dvoglasno pjevanje šokačkih Hrvata iz Monoštora.

Regionalna koordinatorka za nematerijalno kulturno naslijeđe dr. sc. Tatjana Bugarski kaže kako se nacionalni registar tog naslijeđa vodi od 2012. godine i do sada je upisano 63 elementa.

»Osim toga što se rade nominacije na nacionalni registar, vrlo je važno da evidentiramo i druga nematerijalna naslijeđa koja su živa i koja možda neće biti u nacionalnom registru, najčešće zbog još uvijek nerazvijenih mjera očuvanja, no ako ih evidentiramo dio posla je urađen«, kazala je ona.

Slovačka zajednica trenutno priprema dva elementa za nominaciju u nacionalni registar – tzv. majsko drvo i specifičan vez na njihovoj muškoj nošnji.

»Izazov je nedostatak istraživača. Suradnju s drugim ustanovama nekako smo nadvladali i krenuli u istraživanje, svakako moramo obučiti istraživače kako bi posao išao lakše i brže«, kaže ravnateljica Muzeja vojvođanskih Slovaka u Bačkom Petrovcu **Anna Séčová-Pintírová**.

D. B. P.

15. Međunarodni susret amaterskih dramskih društava

Večeri dobrih komedija

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo *Vladimir Nazor* iz Sombora organiziralo je 18. i 19. listopada 15. Međunarodne susrete amaterskih dramskih društava. Sudjelovala su četiri gostujuća kazališta iz Hrvatske i BiH.

Susrete je otvorila Dramska udruga *Kaj* iz Zaboka komedijom *Šnajderica Mica* autorice i redateljice **Đurđice Seleš**.

Nakon gostiju iz Zaboka *Draft Teatar* iz Tuzle izveo je komediju *Uhljebi*, koja je rađena po motivima djela **Gordana Mihića Siroti mali hrčki**.

Druge večer počela je predstavom Pučkog otvorenog učilišta iz Sv. Ivana Zeline *Svakog gosta tri dana dosta* autorice i redateljice **Štefice Fanjek**.

Kazališne susrete zatvorilo je Satirično kazalište mladih iz Slavonskog Broda s komedijom *Ljubav na prvi pogled* **Fadila Hadžića**.

Bile su to četiri dobre, dinamične komedije s uigranom glumačkom ekipom.

»Sve četiri predstave bile su komedije tako da se može smatrati da je ovaj Međunarodni susret amaterskih dramskih društava bila smotra humoristično-satiričnih predstava. Realan život pretočen je u dinamične zaplete koji su kod gledatelja izazivali smijeh i pljesak tijekom izvođenja. Pohvalno je što su predstave igrane na dijalektima«, kazao je kazališni kritičar **David Kecman** koji je pogledao sve četiri predstave.

Z. V.

XVII. Međunarodni kroatistički znanstveni skup u Pečuhu

O književnim i inim temama

Sudjelovalo je četrdesetak izlagača iz Mađarske, Hrvatske, Srbije (Branimir Kopilović i Ivan Benčik), Bosne i Hercegovine i Slovenije

Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Odsjek za kroatistiku Instituta za slavistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Regionalni centar Mađarske akademije znanosti organizirali su 18. i 19. listopada XVII. Međunarodni kroatistički znanstveni skup u Pečuhu. Ovaj skup organizira se svake dvije godine.

Znanstveni skup bio je posvećen 150. obljetnici rođenja **Ivane Brlić Mažuranić**, 150. obljetnici rođenja njemetskoga župnika i prevoditelja **Béle Horvátha**, 75. obljetnici Katedre za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu kao i 20. obljetnici utemeljenja Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj. Na skupu, koji je održan u zgradi Regionalnog centra Mađarske akademije znanosti, sudjelovalo je četrdesetak izlagača iz Mađarske, Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Slovenije.

Obljetnice Zavoda i Katedre

Znanstveni skup bio je otvoren predstavljenjem povijesti Katedre za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu koja je također proslavila 75 godina od svog osnivanja. O dugoj povijesti katedre, koja je najstarija djelatna katedra za suvremeni hrvatski jezik, govorio je pročelnik Odsjeka za kroatistiku dr. sc. **Ivan Marković**. O 20 godina rada Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj govorio je djelatnik ZZHM-a **Silvestar**

Balić. Kako je kazao, Zavod je u protekla dva desetljeća radio na istraživanju, prezentiranju, populariziranju Hrvata u Mađarskoj i njihovom povezivanju sa sveukupnim hrvatskim znanstvenim, umjetničkim i kulturnim životom. Povodom 75. obljetnice Katedre za hrvatski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Pečuhu govorio je voditelj Katedre dr. sc. **Stjepan Blažetin**. Katedra u Pečuhu, odnosno njezin pravni prethodnik, započeo je s radom 1949./1950. akademske godine na tadašnjoj Visokoj pedagoškoj školi. Od tada diplomirali su brojni studenti koji su svojim životom i radom obilježavali a i danas obilježavaju kulturni, umjetnički, znanstveni i javni život hrvatske zajednice u Mađarskoj.

Prevođenje, dvojezičnost, hrvatska nastava...

Prvi dan znanstvenog skupa bio je rezerviran za radove inspirirane životom i djelom Béle Horvátha, njemetskog župnika najviše poznatog po zbirci *Petőfi jeve pjesme* (Subotica, 1914.). Sve do danas to je jedina samostalna zbirka **Sándora Petőfija**, jednog od najvećih mađarskih pjesnika XIX. stoljeća, na hrvatskom jeziku. Tog dana mogla su se čuti izlaganja koja propituju položaj i mjesto umjetničkog prevođenja i prevođenja uopće, pitanja dvojezičnosti, probleme nastave hrvatskoga jezika u inojezičnom okruženju, ulogu hrvatskih nacionalnih manjina u posredovanju između dviju kultura. Bilo je riječi i o hrvatskim lektoratima u inozemstvu, izobrazbi odgoji-

telja, učitelja i profesora hrvatskoga jezika i književnosti u Hrvatskoj i u inozemstvu, pitanjima uključivanja Hrvata izvan Hrvatske u znanstveni život matične domovine.

Izlaganja su prvog dana imali i predstavnici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice i NIU *Hrvatska riječ* – **Branimir Kopilović** (*Izložbene aktivnosti Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata od 2009. do 2023. godi-*

ne) odnosno **Ivan Benčik** (*Književno-esejistički sadržaji u tjedniku Hrvatska riječ te njegovim podliscima za djecu i mlade Hrcko i Kužiš?!).*

Brlić Mažuranić – trajna inspiracija

Život i rad Ivane Brlić Mažuranić bila je glavna tema drugog dana znanstvenog skupa. Njeno ime je nezaobilazno u povijesti hrvatske književnosti, jedna je od najpopularnijih dječjih spisateljica i danas, te trajna inspiracija različitim umjetnicima. Njezina se djela poput *Čudnovatih zgoda šegrtu Hlapića* i *Priča iz davnine* redovito čitaju, prevedena je na brojne jezike, a pored toga bila je inspiracija za filmske adaptacije, crtane filmove, predstave, mjuzikle, stripove itd. Na znanstvenom skupu bili su predstavljeni radovi koji se bave životom i djelom te autorice, njezinim značajem za sveukupnu hrvatsku književnost i kulturu, njenim radovima s područja dječje književnosti, kao i o djelima Ivane Brlić Mažuranić u različitim umjetničkim praksama, pogotovo u svakodnevnom životu i modernom digitalnom okruženju. Pojedini radovi dotaknuli su se i novinarskog, ali i političkog angažmana Ivane Brlić Mažuranić i njene obitelji.

Za sudionike znanstvenog skupa bio je organiziran i posjet Hrvatskom kazalištu u Pečuhu koje je osnovano 1992. godine i u kom se redovito igraju predstave na hrvatskom jeziku. Ondje su posjetitelji imali priliku pogledati predstavu *Ribe* rađenu po jednočinki američke autorice **Elaine May** a u režiji **Čarne Kršul**. Glavne uloge su igrale **Maja Lučić** i **Čarna Kršul**.

XVII. Međunarodni kroatistički znanstveni skup održan je uz pokroviteljstvo fonda **Gábor Bethlen** i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i uz potporu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Pečuhu.

H. R.

Hodočasnici župa iz Vajske i Bođana u Rumi

Vjernici iz župa u Vajskoj i Bođanima, predvođeni župnikom vlč. **Goranom Vilovim**, uzvratili su posjet župljanima u Rumi u nedjelju, 20. listopada. Svetu misu u rumskoj župnoj crkvi Uzvišenja Svetog Križa predvodio je vlč. Vilov u zajedništvu s rumskim župnikom **Josipom Ivešićem**. U svojoj homiliji vlč. Vilov govorio je o misiji i ljudima koji su svoj život posvetili drugima.

Mješoviti župni zbor župe sv. Juraj iz Vajske i župe sv. Ilija iz Bođana animirao je pjevanje pod misom vođeni **Elizabetom Balog**, koja je bila za orguljama. Na kraju misnog slavlja preč. Ivešić zahvalio je župniku Vilovu, zboru i svim župljanima te svojoj nekadašnjoj suradnici **Amaliji Šimunović**, koja je sada svojevrsna spona među dvjema župama: Vajske i Rume.

Nakon svete mise gostujući zbor održao je koncert u okviru projekta *Musicae spirituales concentus*, čiji je nositelj rumaska župa Uzvišenja Svetog Križa. Trpeza ljubavi okupila je na kraju sve nazočne u dvorištu rumске župe i u pastoralnom centru na ručku.

S. D.

Potpuni oprost za pokojnike

U razdoblju od 1. do 8. studenoga Crkva daje mogućnost potpunog oprosta koji se može namijeniti jedino za duše u čistilištu. Blagdan Svih svetih i Dušni dan nisu samo prigoda za odlazak na groblje nego i prilika za molitvu za njihove duše. Među molitvama zacijelo je najsnažnija ona za potpuni oprost. Naime, u spomenutom razdoblju mogu se otvoriti vrata Raja nekoj duši u čistilištu.

Na svetkovinu Svih svetih i Dušni dan vjernici mogu u svim crkvama, grobljima, u javnim ili polujavnim bogomoljama dobiti potpuni oprost koji se može namijeniti samo za pokojne.

Za to je potrebno izmoliti Oče naš i Vjerovanje, ispovjediti se (ako je potrebno), te se pričestiti i izmoliti molitvu na nakanu sv. Oca pape (nije propisano koju molitvu, nego ona može biti po osobnom nahođenju).

Na svetkovinu Svih svetih slavimo one svece koje je Crkva proglasila svetima, kao i one koji još nisu proglašeni svetima, ali su umrli na glasu svetosti ili su svojim životom ostvariti ideal kršćanskog života. Stoga katolici slave svoje svece, a ne sudjeluju u »Noći vještica«.

PROSLAVA
ZAŠTITNIKA
SRIJEMSKJE BISKUPIJE

SVETI
DIMITRIJE
DAKON I MUČENIK

Svečanu koncelebriranu sv. Misu u 18 sati u katedrali u Sr. Mitrovici predvodi apostolski nuncij u R. Srbiji, mons. Santo Rocco Gangemi. Nakon mise za vjernike je predviđeno druženje uz glazbu Hrvatskom domu u Sr. Mitrovici.

VIDIMO SE!

Subota
26. 10.

Srebrni jubilej vlč. Marinka Stantića

Za 25 godina svećeništva vlč. dr. **Marinko Stantića** zahvalit će Bogu u nedjelju, 27. listopada, u crkvi Srca Isusova u Tavankutu. Misno slavlje predvodit će jubilarac, a početak je u 16 sati.

Holywin u Subotici i Petrovaradinu

SUBOTICA – Večer uoči kršćanskog blagdana Svih svetih obilježiti će se u vjerničkom zajedništvu 31. listopada u velikoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici s početkom u 20 sati. Madi Subotičke biskupije pripremaju predstavu koja se temelji na životu sv. Ivana Marija Vianneya, a ulaz je besplatan.

PETROVARADIN – *Holywin* – *sve-tost pobjeđuje* će ove godine biti organiziran i u Petrovaradinu 31. listopada u crkvi sv. Jurja. U 18 sati je okupljanje, sveta misa i euharistijsko klanjanje je u 19.30, dok je druženje nakon klanjanja. Organizator ovog događaja je Biskupijski pastoralni centar za mlade Srijemske biskupije.

Misa mladih

Misa mladih za mir bit će održana 1. studenoga na prvi petak u mjesecu u franjevačkoj crkvi u Subotici s početkom u 20 sati.

Inicijativa 40 dana za život

Miroljubivo bdjenje za nerođene održava se do 3. studenoga, svakog dana ispred bolnice u Subotici od 6 do 9 sati, te u Novom Sadu ispred Betanije svakoga dana od 6 do 18 sati. Sveta misa na nakanu *Inicijative* slavi se svakog petka u crkvi sv. Roka u Subotici. Molitvene nakane istovremeno se održavaju i u franjevačkoj crkvi u Subotici, i to radnim danima od 17 do 18, subotom i nedjeljom od 8 do 9 sati, svakoga dana poslije molitve je i sveta misa.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Molitva je sastavni dio vjerničkog života. Ona je naš razgovor s Bogom, te i sami znamo, ako ne molimo slabi smo u vjeri i od Boga udaljeni. No, je li naša molitva dobra i ispravna, čuje li Bog kad mu se obraćamo, zapitamo se često. O molitvi možemo naučiti mnogo od slijepog prosjaka Bartimeja, o kojem nam govori evanđelje ove nedjelje (Mk 10,46-52).

Slijepi Bartimej

Slijepi prosjak Bartimej sjedio je pokraj puta kada je Isus sa svojim učenicima izlazio iz Jerihona. Biti slijep u ono vrijeme značilo je i biti prosjak, jer zbog svojega hendikepa čovjek nije imao mogućnosti zarađivati za život. Tako taj veliki tjelesni nedostatak predstavlja i ugroženu egzistenciju. On je ovisio o dobroti drugih ljudi, a možemo pretpostaviti koliko je to često bilo ponižavajuće. Tako Bartimej u svojoj životnoj situaciji predstavlja čovjeka u velikoj potrebi. Ta njegova velika potreba vodi ga prema Kristu, te on uspijeva do njega i doći. Jer, kad čuje od okupljenih da Isus ima proći putem kraj kojega on prosi, počinje vikati iz sveg glasa: »Sine Davidov, Isuse, smiluj mi se!«. Iako ga mnogi ušutkivahu, on se ne obazire, jer želi dozvati Isusa, želi da ga Isus primijeti. Ustrajnost je njegova vrлина, koja ga dovodi do Gospodina. A ustrajan je zato što vjeruje.

On žarko moli za smilovanje, jer čvrsto vjeruje da mu Isus može pomoći. Nema sumnje, nema kolebanja, nema odustajanja. Zato, kada ga Isus pozove, on radosno skače, jer vjeruje da je došao trenutak njegova uslišanja. A kada ga pita što želi da mu učini, on bez razmišljanja odgovara: »Učitelju moj, da progledam« (Mk 10,52). Isus mu odgovara: »Idi, vjera te tvoja spasila!« (Mk 10,53). Vjera očitovana u istrajnosti spasila je Bartimeja, ne samo od sljepoće, nego od teškog života.

Molitva

Sada, nakon što mu je Isus vratio vid, može živjeti kao svaki normalan čovjek.

Vjera i ustrajnost

Slijepi Bartimej je čovjek od kojega trebamo učiti. On nam treba biti uzor u načinu molitve. U svakom našem obraćanju Bogu moramo vjerovati da Bog može i hoće čuti naše vapaje i pomoći nam. A mi često molimo tako kao da se uopće Bogu ne obraćamo. Nedostaje nam vjere da on može i za nas danas učiniti čuda kao za sve te novoza-vjetne ljude o kojima čitamo. Može on i danas ozdravljati od različitih bolesti, može i nama danas pomoći da riješimo svoje probleme, kakvi god oni bili, ali prije svega moramo vjerovati i snagu svoje vjere pretočiti u molitvu. Isus je Bartimeju na molitvu odgovorio kako ga je vjera spasila, a odgovarao je to i mnogima drugima za koje je učinio čudo, jer za čudo je potrebna vjera. Bez nje Isus ništa ne čini. Zato naše molitve moraju biti prožete snažnom vjerom i povjerenjem u Gospodina, jer on je onaj koji nam može i želi pomoći.

Drugo što nas Bartimej uči jest ustrajnost. On nije samo jednom pozvao Isusa, pa odustao, niti je dozvolio da ga pokolebaju oni koji ga ušutkivahu. Bartimej je bio slijep, te nije mogao vidjeti gdje se Isus točno nalazi, zato je vikao sve jače i jače, kako bi ga Isus, ako je možda i daleko, mogao čuti. Ništa ga nije pokolebalo u njegovoj ustrajnosti. I mi u molitvi moramo biti nepokolebljivi, poput Bartimeja. Bog ponekad dopušta da duže čekamo upravo da iskuša našu ustrajnost, a mi se baš zbog dužeg čekanja obeshrabrimo, odustanemo, prestanemo moliti. Ako smo odlučni u svojoj molbi, kao što je slijepac sigurno znao da želi vid, tako trebamo i moliti, s čvrstom vjerom i ustrajno, pa će nas Gospodin nagraditi uslišanjem, kao što je njega.

Katoličke crkve u Beogradu – u povijesti i sadašnjosti (V.)

Kćeri kršćanske ljubavi – sestre sv. Vinka u Srbiji

Kćeri kršćanske ljubavi, redovnički red sestara sv. Vinka Paulskog, prisutne su u Beogradu od 1920. godine, posvećene pomoći bolesnima, siromašnima i izbjeglicama. Iako se danas suočavaju s manjkom novih članica, nastavljaju svoju misiju pružanja humanitarne pomoći i podrške potrebitima, oslanjajući se na snagu molitve i povezanost s Bogom

Već u prvim vremenima kršćanstva organizirana je služba za pomoć nemoćnima i bolesnima zvana đakonija. U drugoj polovici drugog tisućljeća u raznim europskim zemljama posebno nadahnuti ljudi osnivali su družbe za pomoć potrebitima, naročito bolesnima u bolnicama. U sedamnaestom stoljeću u Francuskoj je živio katolički svećenik sv. **Vinko de Paul (Paulski)**, koji je za pomoć bolesnicima u njihovim domovima najprije osnovao Družbu žena, koje su se naizmjenično brinule za bolesnike u svojoj okolini. Kasnije su im se pridružile mlade djevojke koje su, pod vodstvom udovice **Luize de**

Marillac i uz materijalnu pomoć bogate gospode, pomagale bolesnicima ne samo u bolnicama, već i u njihovim domovima. Osim toga, obučavale su siromašnu djecu, brinule se za djecu bez roditelja, zatvorenike i ranjenike. Družba tih djevojaka ubrzo se proširila i na druge europske zemlje, a kasnije i po cijelom svijetu. Ljudi su ih počeli nazivati Kćeri kršćanske ljubavi, što je postalo i njihovo službeno ime. U njihovom središtu u Parizu za njihov način rada s bolesnicima zanimala se i Engleskinja **Florence Nightingale**, koja je kasnije osnivala škole za njegu bolesnika i na Balkanu.

Sestre u Državnoj bolnici

Liječnici koji su bili na specijalizaciji u europskim zemljama, kao i oni na Solunskom frontu, vidjeli su neobično odjevene sestre koje su s velikom ljubavlju, humanošću i savjesnošću brinule o bolesnicima i ranjenicima. Kako su u Sloveniju iz Austrije prve sestre sv. Vinka Paulskog stigle već sredinom devetnaestog stoljeća, zatražili su ih i za bolesnike u Beogradu, u sanatoriju Vračar. Vlasnici tog sanatorija bili su dr. **Kohen**, dr. **Genčić**, dr. **Krstić** i dr. **Zdravković**. Starješine sestara novoosnovane Jugoslavenske provincije Kćeri kršćanske ljubavi, koja se nakon Prvog svjetskog rata odvojila od austrougarske provincije, poslale su u Beograd prvih devet sestara 4. kolovoza 1920. godine. Kasnije je, na molbe drugih bolnica, iz Slovenije stiglo

još više slovenskih sestara. Za to se posebno zalagao dr. **Milivoje Kostić** i od vlasti i Pravoslavne crkve dobio je dozvolu – službeno odobrenje za primanje katoličkih časničkih sestara na rad u Državnoj bolnici. Njihov humani i savjesni rad cijenili su i liječnici i bolesnici. Radile su u bolesničkim sobama, operacijskim salama, ambulantama, na dijalizi, na rendgenu, u laboratoriju, ljekarni i administraciji. U sanatoriju Vračar radilo je 107 sestara od 1920. do 1975. godine. U Državnoj bolnici Beograd radilo je 470 sestara od 15. ožujka 1928. do 16. studenoga 1996. godine. U Željezničkoj bolnici na Dedinju radilo je 173 sestre od 1. siječnja 1933. do 13. travnja 1992. godine. Također su sestre radile u bolnici Sv. **Vasilije**, u Pašičevoj 21, u sanatoriju Stanković (Vojvode Milenka 27-29), na Dječjoj klinici (Tiršova 10), u Medicinsko-kirurškoj klinici Miljanić (Skopljanska 20) i na drugim mjestima u Srbiji.

Pomoć za 240 korisnika

Glavna sestra **Bore Duhanaj** u ovom samostanu je već 23 godine. Završila je novicijat u Beogradu, kako kaže, navikla je ovdje i osim sitnijih incidenata poput razbijanja prozora tijekom devedesetih, nije bilo nikakvih problema za časne sestre koje služe u ovome gradu.

»U okviru našega djelovanja najviše kontakta imamo sa starim ljudima, siromašnima i bolesnima. Iako nas je ostalo još samo sedam časničkih sestara, obilazimo bolesnike po kućama, vodimo ih po bolnicama, siromašnima nosimo i dajemo pakete hrane i humanitarne pomoći, održavamo i spremamo crkvu svetog Ćirila i Metodija ovdje na Banovom brdu, prije dok je bilo male djece smo držale i vjeronauk«, govori sestra Duhanaj.

U samostanu se nalazi sedam časničkih sestara, a to su: glavna sestra Bore Duhanaj, sestra **Sofija Gjergji**, sestra **Daniela Šeme**, sestra **Martina Baš**, sestra **Vera Pjetri**, sestra **Ana Gjergji** i sestra **Gjyste Stepiani**.

Trenutačno je kod časnih sestara upisano preko 240 korisnika pomoći koje sestre pružaju u vidu hrane i odjeće. Pomažu potrebitima iz Beograda, a pomagale su i izbjeglicama devedesetih iz Hrvatske, Bosne i s Kosova, a sada pomažu i dvije obitelji iz Sirije, jer dobroti i velikom srcu ovih sestara se ne vidi kraj. Devedesetih su u okviru svojih karitativnih djelovanja obavljale kampanju prikupljanja odjeće kako bi pomogle svim ljudima koji su tada bježali od rata.

»Sav novac koji smo dobijale trošile smo na hranu, glavna sestra je jednom kupila četiri tone krumpira kako bismo mogli što više hrane spremi potrebitima. Svu odjeću, hranu, namještaj, sve smo davali izbjeglicama jer ljudi su s vrećicama dolazili ovamo, bez ičega«, prisjeća se sestra Daniela.

U današnje vrijeme novac za hranu dobijaju iz Provincije, a odjeću im doniraju ljudi za one kojima je potrebna. Sestre kažu kako snagu za svoj rad i poslanstvo crpe upravo iz molitve svoje povezanosti s Bogom. Otkako je red Kćeri kršćanske ljubavi započeo svoj rad u Beogradu, sestre su radile po raznim bolnicama i odjelima istih, ali otkako je posljednja sestra otišla u mirovinu, ta je praksa prekinuta. Jedan od glavnih problema je nedostatak pomlatka, ali kako kažu sestre, više ne mogu dobiti posao u bolnicama jer im smetaju uniforme časnih sestara. Sve sestre koje su bile uposlene u bolnicama završile su medicinsku školu u Zemunu, a neke su završile i višu medicinsku školu kako bi bile kvalificirane za rad. Sestra

Martina je radila na neurologiji, a sestra Vera na urologiji i prisjeća se kako je bilo raditi na tom odjelu.

»Tijekom rata devedesetih ranjenici su prvo imali malo nepovjerenje prema meni jer sam radila u svojoj uniformi, ali kada su vidjeli način na koji obavljam svoj posao, svaka dilema je nestala i prihvatili su me kao svoju. Bila sam kasnije na misiji u Albaniji, ali sam se vratila ovdje«, rekla je sestra Vera.

Tijekom vremena komunizma časne sestre su nastavile svoj rad u bolnicama, ali im je bilo striktno zabranjeno dovoditi svećenike bolesnicima. Ali bez obzira na zabranu, ukoliko su bolesni tražili nazočnost svećenika radi posljednje pomasti, sestre su ipak našle način pomoći im i u tome.

Sestre također pružaju mogućnost smještaja za studentice koje studiraju u Beogradu, bez obzira na njihovu vjersku pripadnost. Trenutno ima šest studentica koje su mahom iz južnih dijelova Srbije, a kako kažu, prije ih je bilo više iz Vojvodine. Najviše je bilo 24 studentice, a za smještaj kod časnih sestara se prvo saznalo putem Beogradske nadbiskupije, a potom se dobar glas proširio po cijeloj Srbiji, a i šire, kako kažu, pošto su imale studentice i iz Crne Gore.

Ivan Ušumović

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21 i 62/23) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

Urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju poslovnog kompleksa (objekt za tehnički pregled vozila i dr. poslovne sadržaje, autoperionica i skladišta) na dijelu k. p. br. 14550/2 K. O. Novi grad u Subotici (naručitelj projekta – Interšped skladište, d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 31. listopada do 7. studenoga 2024. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica apwww.subotica.ls.gov.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 31. listopada do 7. studenoga 2024. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA OKOLIŠ

Dana 23. 10. 2024. donijeto je rješenje pod brojem IV-08/I-501-116/2024, kojim se utvrđuje da nije potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »Javna vodovodna mreža na obali Palića«, na katastarskim parcelama br. 1690/5, 1689/8, 1689/6, 1689/4, 1665/1, 1666/6, 1666/4, 1639/1, 1638/1, 1636/1, 1637/1 i 1635/17 K. O. Palić, Subotica, podnositelja zahteva Ognjena Gabrića PR Kancelarija za projektovanje »Good Engineering« Subotica, 51. divizije br. 16, Subotica, ovlaštena od poduzeća »Palić projekt« d.o.o., Segedinska cesta br. 106, Subotica, u ime investitora Grada Subotice i JKP »Vodovod i kanalizacija« Subotica.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja.

Uvid u rješenje može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode br. 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21 i 62/23) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

Urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju

višeporodičnog stambenog objekta katnosti Su+Vp+4+Ps na k. p. br. 9614, 9615 i 9616 K. O. Donji grad u Subotici (naručitelj projekta – Inkomerc, d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 31. listopada do 7. studenoga 2024. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica www.subotica.ls.gov.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 31. listopada do 7. studenoga 2024. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Obilježen *Dan kravate*

OŠ Ivan Milutinović, Subotica

Kravata je svoju povijest započela kao rubac oko vrata hrvatskih vojnika, a danas je najrasprostranjeniji modni detalj u svijetu. No, to vjerujem već svi znate budući da ste 18. listopada u svojim školama obilježili *Dan kravate*. Neki od vas su već u školu došli s kravatom, dok su je drugi sami izrađivali, a neki su i prostorije ukrali kravata od papira. Kravatu je nosio, osim hrvatskih vojnika, i francuski kralj **Ljudevit XIV.**, i to još 1646. godine. Nije trebalo puno vremena da se kravata raširi cijelom Europom, i to kao znak kulture i otmenosti. Iako se kravata nosila i ranije, prva »službena« upotreba kravate zabilježena je 1656.

OŠ Matija Gubec, Tavankut

godine. Zanimljivo je da postoji 85 mogućnosti vezanja kravate, ali se najčešće koristi vezivanje u devet koraka, a evo i kako se zovu te tehnike vezanja kravate: običan čvor, dvostruki, mali čvor, klasični, *windsor*, *atlantic stil*...

Na vašim crtežima i radovima, pa i kravata, ima raznih tehnika. Iako su učenici nižih razreda OŠ **Matko Vuković** napravili najveću kravatu od papira (bar u Subotici), moram ih razočarati podatkom kako je najveća kravata na svijetu svezana oko pulske *Arene* 18. listopada 2003. godine. Istina, nitko od vas se tada još ni rodio nije (odnosi se na osnovce), ali »Kravata

OŠ Matko Vuković, Subotica

Mogu li djeca štedjeti?

Listopad završava Danom štednje koja može biti zanimljiva čak i za one koji ne zarađuju i ne dobivaju plaću. Pitate se kako onda štedjeti? Ooo, itekako možete. Bilo da je u pitanju konkretan novac, bilo prirodni resursi koje imamo.

Istina, 31. listopada je Svjetski dan štednje, i to novca. Svi ste vi dovoljno veliki da znate da novac ne raste na stablu, iako se mnogi pitaju kako se stvori na bankomatu i tek tako se može podići? Da biste ga podigli, prvo ga morate i zaraditi. Dobro, ne baš vi, ali vaši roditelji da. Sigurno i vi sami imate koji svoj novčić, bilo da je to od džeparca,

od rođendana ili nekog posla kojeg ste napravili.

Najbolje ćete naučiti kako raspolagati novcem ako dobijete tjedni džeparac koji treba »izdržati« cijeli tjedan

za užinu. Dakle, morate ga dobro rasporediti, a ako još i pretekne, onda je to odlično – to je prvi korak do štednje. Također, ponekad za užinu možete ponijeti i sendvič ili neko voće, kolač... Osobito je važno kada nešto kupujete da dobro promislite je li vam ta stvar zaista treba. Novac nije kvarljiv i neće se pokvariti ako ga ne potrošite odmah. Razmislite samo: ako ga još malo sakupite, možete kupiti i nešto veće i vrednije, a možda i potrebije. Primjerice, možete se dogovoriti s roditeljima i kupiti tenisice koje su skuplje od onoga što ste se dogovorili, ako i vi date dio svog novca. Ali isto tako možete pregledati koliko te tenisice koštaju u drugoj radnji, pa pronaći najnižu cijenu i tek onda kupiti.

Jesen je divna za zaraditi koji dinar. Primjerice, možete kod bake i djeda ili susjeda pokupiti lišće, pa će mož-

OŠ 22. oktobar, Monoštor

oko Arene» je djelo umjetnika **Marijana Bušića** koje je ušlo u Guinnessovu knjigu rekorda kao najveća i najdulja kravata na svijetu. Težila je oko 800 kilograma, bila je široka osam metara, a u svojem najširem dijelu čak 26 metara, dok je čvor kravate bio dubok devet metara. U najveću kravatu na svijetu sašiveno je desetak tisuća metara platna, a potrošeno je i 120 kilometara konca.

Ž. V.

da za nagradu »kapnuti« koji novčić... Promislite i vidite kako i sami možete zaraditi nešto novca. Također, od ušteđevine koju ste sakupili možete i druge pomoći, te dio novca darovati onima koji su u potrebi. Brojne su mogućnosti, ali je važno da svaki dinar, i one koji se nalaze po džepovima, možete sakupljati i štedjeti.

Možete izraditi svoju »kasicu-prasicu«, te novac od kusura od kupljene užine stavljajte u nju i iznenadit ćete se kad je za (primjerice) godinu dana otvorite, koliko ste uštedjeli.

Ako želite neku ozbiljniju štednju ili imate više novca u dogovoru s roditeljima možete i otvoriti račun u banci, te i tako štedjeti. Dobar primjer: jedna se mama dosjetila kako štedjeti skupa s djecom te su se dogovorili kako će novac koji su dobili za rođendane staviti na račun u banku i nitko ga neće moći dizati dok svaki od njih ne bude punoljetan. To im je novac za studij. Tako je i bilo, te kada su djeca stigla do studija, na svom računu su imala lijepu svotu novca koja im je olakšala studentski život i brigu roditelja.

Neki su od svoje ušteđevine išli na more, pa vi dobro promislite vrijedi li štedjeti.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Nisa Jović**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – 3. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nemam

VOLIM: plesati

U SLOBODNO VRIJEME: stvaram kreativne radove od papira

NAJ PREDMET: tjelesni odgoj

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: frizerka

Too optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise. Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m² Tel: 063/738-97-85

Prodajem kuću u Mišićevu – stambeni dio 130 m², plac 2800 m², u ekonomskom dijelu ima štala, svinjac i krupara, čardak, košarnik, dvije garaže. Informacije na telefon: 064/3007614.

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunka, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva JKP »Vodovod i kanalizacija« Subotica, Trg Lazara Nešića br. 9/a, 24000 Subotica, podnio je dana 21. 10. 2024. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: »Vodovodna mreža u dijelu naselja Nosa sa CS«, na katastarskim parcelama br. 10978/3, 10974/2, 8003 K. O. Palić i 4037 K. O. Kraljev Brig, Subotica, evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-127/2024.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno ili poštom (Trg slobode br. 1, Subotica, Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša – Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129).

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 29. 10. 2024.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

BlaBla priča

Dijeljenje prijevoza

Sjedim i čekam da svi završe sa svojim radnim obvezama kako bismo krenuli na planinu. Ne želim pisati unaprijed o ovoj avanturi jer očekujem materijal iz prve ruke, pa koristim priliku podijeliti jednu novu ideju koja me okupira. Jučer sam opet svoju vožnju podijelila na platformi *BlaBlaCar* i imala sjajne suputnike, a kroz glavu mi je prošla ideja o stvaranju zapisa s takvih vožnji i okupljanju u rubrici *BlaBla putovanje* ili možda *BlaBla trip*, kao neka hrvatsko-engleska složenica. Naziv trenutčno nije bitan, pa se bacam na objašnjenja i opise.

Za one koji još nisu upoznati s ovom platformom, riječ je o inovativnoj platformi za dijeljenje vožnje koja je nastala 2006. godine u Francuskoj. Njena osnovna svrha je povezivanje vozača sa slobodnim mjestima u vozilima i putnicima koji traže prijevoz na istim ili sličnim rutama. Ova usluga se posebno ističe zbog svojih prednosti u ekonomičnosti, ekologiji i društvenim aspektima.

Korisnici započinju svoj put registracijom na web stranici ili putem mobilne aplikacije. Tijekom ovog procesa kreiraju profile s osnovnim informacijama o sebi, uključujući fotografije i ocjene koje su dobili od prethodnih putovanja. Kada vozači planiraju put, lako mogu objaviti vožnje koje nude, navodeći datum, vrijeme, polaznu i odredišnu točku, kao i broj slobodnih mjesta u automobilu. U opisu vožnje često su navedeni i detalji o cijeni po osobi.

Putnici, s druge strane, pretražuju dostupne vožnje prema svojim potrebama. Kada pronađu onu koja im odgovara, rezerviraju mjesto izravno putem platforme. Ova interakcija omogućuje vozačima i putnicima da komuniciraju i dogovaraju se o svim potrebnim detaljima prije putovanja.

Kada dođe vrijeme za put, vozač i putnici se sastaju na dogovorenom mjestu. Nakon putovanja, korisnici imaju priliku ostaviti ocjene i komentare jedni drugima, što pomaže u izgradnji povjerenja i sigurnosti na platformi.

Jedna od glavnih prednosti *BlaBlaCar*a je ekonomičnost; putnici često plaćaju manje nego što bi platili za autobus ili drugi prijevoz, dok vozači dijele troškove goriva. Osim toga, dijeljenjem vožnje smanjuje se broj vozila na cestama, što doprinosi smanjenju zagađenja i emisije CO₂. Na kraju, ova platforma pruža priliku za upoznavanje novih ljudi i stvaranje prijateljstava tijekom putovanja. I upravo je ova posljednja pogodnost ono što je meni najzabavnije i što me potiče da pišem o ovoj platformi.

Često putujem na relaciji Sombor – Beograd i tijekom putovanja gotovo uvijek koristim *BlaBlaCar*, bilo da nudim ili tražim prijevoz. Ne znam koliko puta sam do sada koristila ovu opciju putovanja, ali znam da nisam imala neugodnih iskustava i nadam se da će tako ostati.

Moja posljednja suputnička grupa imala je tri člana. Obično tako navedem da su tri suputnika maksimalna jer

ne želim da se itko gura i da svima bude tijesno. Uvijek kada nekoga odobravam za vožnju, malo provirim u njihov profil kako bih se uvjerila da ta osoba zaista postoji i da provjerim što su drugi napisali o toj osobi u smislu poštivanja dogovora i eventualnih problema tijekom prethodnih vožnji. Jedna od tri osobe koja je rezervirala vožnju nije imala baš dobre ocjene. Pisalo je da često otkazuje vožnje ili se ne pojavljuje, pa sam razmišljala hoću li otkazati ovu rezervaciju. Ipak, odlučila sam dati šansu ljudima da se promijene i vjerovati da je to neka zabuna, iako nije bila riječ o samo jednoj osamljenoj ocjeni. Drago mi je što nisam otkazala jer sam imala priliku voziti neobičnu mladu osobu, čiste energije i divnog bića, kao i odličnog sugovornika.

Druga suputnica bila je jednako mlada kao moj prvospomenuti suputnik, uz to je bila prelijepa i izgledala kao iz nekog magazina za ljepotu. Mršava, plava, s loknama, uvijenim trepavicama, savršenim usnama, dugim noktima, obučena po posljednjim trendovima. Nisam osoba od predrasuda, ali sam bila prilično iznenađena kada sam u razgovoru saznala da je studentica završne godine muzičke akademije, da se bavi etno muzikom, da je avanturistica, da se razumije u gljive i hoda po šumama, ide na raftinge i još puno toga što mi je blisko.

Na kraju je u moj dobar auto po imenu Fredi, ušla treća suputnica, ni manje ni više doktorica nuklearne medicine, onkologije i još svega nečega. Kada sam to otkrivala kroz razgovor, nisam mogla zadržati uzdah oduševljenja i jedno veliko »wau« mi se otelo. Zaista sam bila oduševljena susretom.

Ne moram vam pričati kako su tekli putovanje i atmosfera u društvu ovakvih ljudi i sa mnom za volanom. Ideja da pravim kraće zapise za *BlaBla* priče me ne napušta i morat ću ove dojmove skloniti od zaborava i nesebično dijeliti jer želim da se i drugi jednako povezuju i nadahnjuju.

BlaBlaCar se brzo proširio i danas je dostupan u više od 22 zemlje, s milijunima korisnika.

Gorana Koporan

Nastavak natjecanja u 1. HNL

Hajduk uvećao prednost

Nakon dvotjedne stanke uslijed reprezentativnih obveza A selekcije Hrvatske u Ligi nacija susretima 10. kola nastavljena je Prva hrvatska nogometna liga (Super sport HNL). Drugoplasirane momčadi *Rijeka* i *Dinamo* pomalo neočekivano remizirale su protiv *Lokomotive* (2:2), odnosno *Istre* (2:2) i dale prigodu vodećem *Hajduku* da pobjedom na gostovanju kod *Slavena* uveća bodovnu prednost. *Gattusova* momčad je prigodu iskoristila i pobjedom 2:0 pobjegla svojim najbližim pratiteljima na četiri boda.

HNL – reprezentacija

Ukoliko napravimo malu paralelu između 1. HNL i sastava nogometne reprezentacije Hrvatske, onda se neumitno nameće zaključak kako snaga nacionalnog prvenstva itekako

Foto: HINA/Marko Jurinec

Foto: HINA/ Miljenko KLEPAC

ima velikog utjecaja na državni tim. U gostujućem remiju protiv Poljske (3:3) strijelci dva pogotka za Hrvatsku bile su mlade snage *Dinamo* – **Petar Sučić** i **Martin Baturina**, dok su protiv Škotske na Maksimiru igrala još dva člana aktualnog prvaka – **Bruno Petković** i **Marko Pjaca**. I sva četvorica bili su posve jednaki s »renomi-

ranijim» internacionalcima koji čine glavicu **Dalićevog** izbora. Dapače, bez njih (veznog dueta Baturina – Sučić) veliko je pitanje kako bi se završio vjerojatno odlučujući susret za drugo mjesto u skupini. Zbog svega navedenoga izuzetno je važno razvijati što jače domaće klupsko natjecanje i iz njega crpiti buduće snage u sve prisutnijoj tranziciji i transformaciji, kako reprezentativnog sastava tako i formacijske postavke. Jer, godinama najvažnija spona brojnih uspjeha Hrvatske nalazila se u jednom od najboljih svjetskih veznih redova (**Modrić – Brozović – Kovačić**), ali to je, nakon reprezentativnog umirovljenja **Broza** i sve starije Modrićeve dobi (39 godina), već pomalo stvar prošlosti i lijepih sjećanja. No, čini se kako nema mjesta za brigu jer dva bratića Sučića (**Luka** i **Petar**) i **Martin Baturina**, uz još uvijek aktivne Modrića i Kovačića predstavljaju temelj za budući najbolji svjetski vezni red. Bez pretjerivanja. Konkretno, posljednji susret protiv Poljske i opravdani izostanak Kovačića (obiteljski razlozi) stavili su Dalića pred svršeni čin. A »modri mladići« su mu ukazano povjerenje uz-

vratili na najljepši mogući način. Pritom ne zaboravimo, oni svakog vikenda nastupaju na domaćim travnjacima od Pule do Splita. Još kad nekadašnji *hajdukovac* Dalić bude imao više povjerenja u nogometaše vodeće momčadi prvenstva i ukaže im šansu, možda bi u budućnosti okosnicu njegove momčadi mogli činiti nogometaši 1. HNL.

Tablica

Letimični pogled na poredak pokazuje jasnu činjeničnu vrijednost kako će o prvaku odlučivati, kako se čini već godinama, trojac najboljih hrvatskih klubova: *Dinamo*, *Hajduk* i *Rijeka*. Splitsani su nakon 10 odigranih prvenstvenih kola stvorili prednost od četiri boda ispred glavnih konkurenata iz Zagreba i Rijeke, a imaju čak 11 bodova više od posljednjeg člana velike četvorke – *Osijeka* (koji se ubrzano podiže prema vrhu ljestvice). Splitsani u

sljedeća tri kola imaju relativno lak raspored (doma *Lo-komotiva* i *Istra*, te *Varaždin* u gostima) i maksimalnim učinkom mogli bi još više ojačati vodeću poziciju. Najozbiljniji konkurent *Dinamo*, nakon susreta Lige prvaka protiv *Salzburga*, ima uvijek neugodni i neizvjesni derbi protiv probuđenog *Osijeka*, a potom nešto lakše ispite protiv *Šibenika* i *Gorice* u gostima. Riječane očekuju dueli protiv *Varaždina* (doma), *Istre* (gosti) i konačno derbi protiv *Osijeka* (doma).

D. P.

KOŠARKA

Ivana Dojkić u WNBA ligi

WNBA ekipa *New York Liberty* je, prvi puta u svojoj povijesti, osvojila pobjednički naslov u natjecanju WNBA lige. Svoj doprinos u borbi za naslov u najjačem ženskom klupskom natjecanju na svijetu dala je i hrvatska igratičica **Ivana Dojkić**, što predstavlja veliku značajku za povijest hrvatske ženske košarke.

TENIS

Posljednji susret Đokovića i Nadala

Na ekshibicijskom turniru u Saudijskoj Arabiji *Six kings Slam* (Slam šest kraljeva) u duelu za treće mjesto susrela su se dva stara rivala (i po godinama, ali i po

rekordnom rivalstvu od 60 međusobnih susreta) **Novak Đoković** (37) i **Rafael Nadal** (38). Slavio je godinu dana mlađi i po kompletnoj karijeri znatno uspješniji **Nole** sa 6:2, 7:6 i njihov skor zaključio na brojci 31-29.

POGLED S TRIBINA

ABA liga

U regionalnoj košarkaškoj ligi, pored najboljih momčadi iz Srbije, Hrvatske, Slovenije i Crne Gore, od ove sezone nastupaju i debitanti *Dubai*, te *Spartak Office Shoes* iz Subotice. ABA liga je proširena za dva člana i sada se međusobno natječe 16 momčadi u, za sada, vrlo zanimljivom i neizvjesnom natjecanju. Nakon prvih pet odigranih prvenstvenih susreta stanje na tablici pokazuje stanovitu izjednačenost, osobito u središnjem dijelu klasifikacijskog poretka. Jedini stopostotan je euroligaš *Partizan* (5-0), novajlija *Dubai* ima 4-1, dok su najuspješniji hrvatski predstavnici *Split* i *Spartak* izjednačeni na 2-3 i nalaze se na diobi pozicija od 7. do 12. mjesta. *Zadar* i *Cibona* nalaze se na začelju s učinkom 1-4 i predstoji im velika borba za bijeg s dna. Debitanti iz Dudove šume, košarkaši *Spartaka*, pokazali su se veoma zrelo u prvim dvobojima u elitnom regionalnom košarkaškom razredu, a minimalni poraz od *Dubaia* (80:79) pokazao je kako se mogu ravnopravno nositi i s momčadima koje imaju mnogo veći i bogatiji proračun. Pred ekipom trenera **Jova-**

novića su sljedeći ABA ligaški ispiti i nema sumnje kako će u svakom sljedećem ona biti još iskusnija i rezultatski efikasnija. Konkretno, slijedi subotnji duel protiv *Mornara* u kome je pobjeda jednostavno imperativ. S druge strane, to se ne može reći za duele *Cibone* i *Dubaia*, te *Zadra* protiv euroligaša *Crvene zvezde*, ali bi zatim *Split* mogao nastaviti svoju seriju dobrih igara i vratiti se neporažen protiv *Borca*.

D. P.

Foto: HINA/ Zvonko KUCELIN

Umotvorine

- * Kad svi misle isto, nitko ne misli dostatno.
- * Šuti ili kaži nešto bolje od šutnje.
- * Znaate samo ono čega se možete sjetiti.

Vicevi, šale...

- Kako ideš na posao?
- Na silu!
- Ne to, već kako stižeš tamo?
- Depresivno...
- Sutra roštiljam na terasi. Svi ste pozvani.
- Trebam li ponijeti nešto?
- Samo meso, ćumur i roštilj.
- Terasu imaš ili da ponesem?

Aforizmi

- * Kad te tapkaju po ramenu, nek' vode računa da postoji i drugo rame a i još puno ramena.
- * Kultura liječi dušu, a što liječi glavu trebalo bi znati.
- * Lako je obećati a ne ispuniti obećanje, ali je teško naći valjani razlog.

Stjepan Volarić

Vremeplov – iz naše arhive

Dan rođenja bana Jelačića, 2014.

Didine pripovijetke (iz knjiga Balinta Vujkova) Turci i Bunjevac u dugačkoj košulji

Nije to bilo tako davno da se ne bi upamtilo kad su naši stari nosili dugačke košulje sve dok se nisu ženili. Kad će momka ženit, on onda dobije prve gaće u životu. Pripovida se da je taj običaj osto iz oni vrmena kad su Turci gospodarili po ovim krajevima. Za svakom muškom glavom Turcima se moro dat dukat godišnje, a Turci su u mušku glavu računali samo onog ko je nosio gaće.

Kod naši stari nije bilo dice naritko ko sad već u svakoj kući od dice sastaviš i tamburaše i kolo. Ko će naplaćat tolike dukate za gaćanima?! I šta će izumit čuvarni ljudi već mušku dicu drže u dugačkoj košulji sve dok njim ne isprose divojku. Zato se i sad kaže kad je momak za ženidbu, da mu je ispo stan.

Svi su dolazili u ljudski red i dobijali gaće kad su se ženili, al bio jedan huncut koji se zareko da Turci neće vidit njegovog dukata ni kad se oženi. I lipo se on i okučio u dugačkoj košulji. Došla već i dica, pa sad i otac i oni u dugačkim košuljama. Tako je prošlo nekoliko godina dok jedared Turcima nije zapelo za oko: kako je to moguće da u njegovoj kući nema muške glave?!

Došli tražit dukat, a on prid nji u dugačkoj košulji. Oni gledaju: prid njima stoji zdrav, čitav čovik. Vide: svršen čovik, al opet, košulja ne da lagat, nije muška glava – nema gaće.

– A zašto si ti u košulji?! – zapitaće ga.

– Da u čemu bi bio kad sam još švigarac-deranac?

Deranac lipo versa, al nikud u njeg narasli veliki brkovi ko da su mu kurjaci zaboravili repove ispod nosa. Turci se zagledali u te brkove kaki nije bilo u cilom okolišu i opet će ga konabit:

– Kad si još švigarac-deranac, a otkud ti ovi veliki brkovi?!

– O, ljudi, baš ste našli s čim ćete me srdit! Ta i ja se tom čudim i čudim, a nikad da se načudim. I sad ste se vi našli da me pitate otkud mi ti brkovi?! Još bi samo to tribalo da me zapitate i zašto su narasli tako veliki.

Nije zabadavad bio huncut da ga nije bilo u tri svita. Kako je navio rudu na svoju stranu, a jedan Turčin će oma:

– Baš reci, zašto su ti brkovi narasli tako veliki?

– Ja s njima prkosim baći, jel on nikad nije imo ovake lipe brkove nit će ikad imat.

– A di ti je bačo? – Turci su se ponadali da će sad već ulovit bar jednu mušku glavu.

Nek se samo nadaju, al huncut samo zviždio:

– Di je? A ko to zna. Jednog dana očo na onu stranu, i pokaže njim prama groblju, i nikad da se vrati.

– Pa šta mu je moglo bit da tako ode od kuće?! – Turci će se čudit.

Huncut se kobjage uzvrtio, sleže ramenima, češe se iza uva i jedared će:

– Ne znam, možda se nado da ćete ga vi tražit. Vi idete po svitu, ako ga digod sustrijete, lipo vas molim da ga baš zapitate.

Pričao Lozo Bukvić

Hrvatske narodne pripovijetke, 1957.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Jajca (dva jajceta)

E, došlo vrime da j' najllipše unutri, naložiš par vatri pa milina. Ni posidali nismo dobro, a baka Tonka počinje. Skoro uvek poslidnja štagod kaže i skoro uvek je sva smušita jel snuždita a sade namrgodita divani: »Čeljadi, zamislite, de kažte štagod navo. Možda ni za kazat, al ne mogu ćutit. Ne mogu da trune u mene, moram kazat, i to sve ispočetka. Mal nisam umrla, mal falilo. A to sve zato što svakom viruješ. Slušajte, prija nedilj dana sam gledala televiziju i furtom iskače nikaki, kako mi kažemo 'veliki', pa naglas divani da su dva jajceta dosta za cili dan. Zamislite, ručate dva jajceta i onda za cili dan ne morate ništa jist, miran si do sutra. Ta ja se sićam ka' j' moj Joza išo orat, u šumu drva radit, brat i vozit kukuruze, sino kosit jel vozit, kopat, ta malo bilo poslova a da za ručat ne ponese po vekne kruva, pet kuvani jaja, cigurno fitalj kile slanine i po jedan crni i billi luk. Još se kadgod žalio i ako mu ne odsičem i mal kobasice jel čvaraka ako ima. A di onda potli užina pa večera. Kod kuće ka' j' radio, slabije j' ručo, al ni mlogo. Ta ni konj neće vuć ako ga ne naraniš, nit traktor ide a da ne natočiš. I di ovom došlo u glavu da j' dva jajceta dosta? Di to č'o pa povirovo? Ako j' to digod učio, onda još gorje, toj škuli triba oma zafaljit. Sve što sam vam kazala istina. Al što j' najgorje, sve sam ja to znala al ja mu povirovala i probala. Čeljadi, ujutru pojila dva jajceta i doveče ništa. E, sa' j' došlo glavno, naveče se išla umit pa mi se smračilo. Spala pa skoro udarila glavom u dovratok. Svi mislili da mi se sam smantalo. Ja ćutila i živila od dva jajceta. Nikom nisam rekla. Al, ka' se sutra ope isto desilo pa još nisam bila k sebe skoro po sata, oma mi priksutra ujutru odneli kod doktora. Doktor mi prigledo, izvadili krv i šta mislite šta j' pito doktor? Pito jel mi kod kuće imamo šta jist, da j' sve to došlo jel nikako ne jidem. E, bome onda sam čim sam došla kući sila pa se najila za cila dva dana što nisam jila. I oma unaprid za sutra«. Baka Janja namišća ko uvek maramu i pregač pa će: »E, moja Tonka, i tom su vrane mozak popile a i ti nisi daleko od njeg ošla. Taj cigurno u politike kad tako može trisnit. Ta još falilo sam' da kaže da j' za cili dan dosta da oma ujutru popiješ dvi čaše vode pa onda radio ne radio, znojio se ne znojio, patio se ne patio nisi žedan cili dan. Čeljadi, kako bi prija naši ljudi izdurali cili dan radit da oma ujutru čim oče otvoru ne popiju rakiju, a prija neg što je zatvoru još jednu. Čeljadi, ta mojem čoveku i pokojnom svekru radili ne radili dan ni prošo brez triput jist, a vinograd rodio ne rodio, bokal vina išo prija podne i bokal potli podne. I ka' su bolesni brez tog nisu legali. Vodu i ne računam«. »E, sade štagod kaži, Evča. Uvek štagod braniš ove s te televizije. De sad kaži jesu l dva jajceta dosta za cili dan. Ti nam kaži kaka j' to velika pamet izmislila i ko j' takog, što b' rekli, modernog stručnjaka metnio na televizor«, baka Marica će. Spušćala frnjokalicu i labrte strina Evča ko ritko. Vidlo se da j' bisna što ne može ništa kazat. Baka Manda nastavlja: »Bome, i kako ja znam mlogi bi danaske i umrli od gladi jel ni ta dva jajceta u dvoru nemu. Mogla bi garantirat da ni fitalj sela nema kokoš u dvoru«. U 'vo se baš ne razumim, al študiram da vala ne viruju svi u te televizije i što na njoj kažu. A u 'va dva jajceta na dan povirovala baka Tonka, a ko zna koliko j' još taki, svakojakog svita ima.

U NEKOLIKO SLIKA

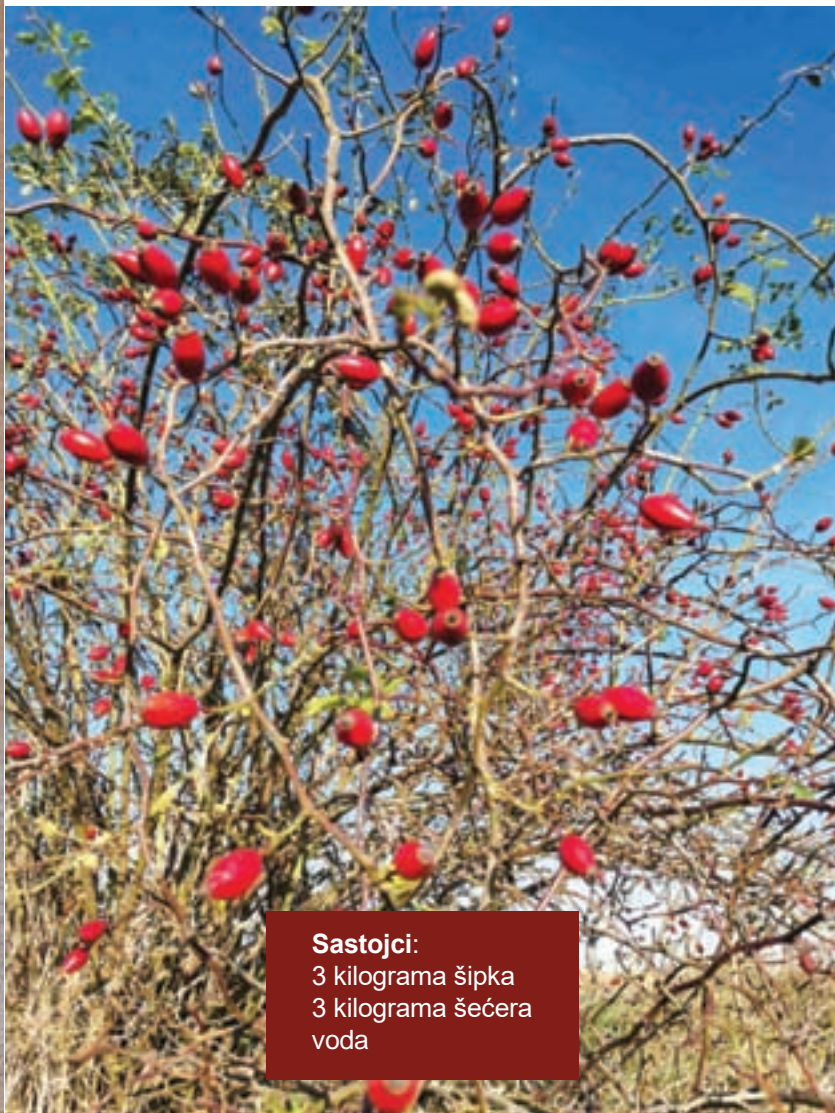
Dan rođenja bana Jelačića, 2024.

Pekmez od šipka

Pekmez od šipka jedna je od omiljenijih vrsta pekmeza, ali ako ga želite pripremati morate biti spremni na berbu šipka i višednevnu pripremu. Šipak se bere od rujna pa do studenog. Mora se paziti da plodovi ne budu nezreli i tvrdi, ni previše zreli i mekani. Berba, koja je često na manje pristupačnim mjestima gdje raste divlja ruža tek je početak posla.

U našem KuHaRu pekmez od šipka priprema **Gordana Jaramazović**.

Sastojci:
3 kilograma šipka
3 kilograma šećera
voda

Priprema:

Na svakom plodu nožem s vrha odstraniti crnu kapiću, ostatak cvijeta, a s druge strane iglice-drške. Šipak dobro oprati i raširiti ga na platno da se dobro prosuši i omekša. Tako ga ostaviti dan-dva. Staviti u lonac, naliti vodom toliko da je bude dva-tri prsta iznad i kuhati na umjerenoj vatri sat-dva, odnosno dok šipak ne omekša.

Ako je potrebno, slobodno dodajte još vode.

Kuhani šipak ispasira se zatim na drvenoj pasirki za rajčicu i to dva do tri puta, prije ponovnog pasiranja prelijete s malo vrele vode. Pasira se dok se ne istisne sva kaša, a u pasirki ostanu samo sjemenke i ljuske.

Ispasiranu gustu kašu procijediti na gusto sito i staviti da se kuha, stalno miješajući, oko sat vremena (otprilike će ispariti oko trećina.)

U kašu se zatim doda šećer, i to na litru kaše na početku kuhanja pol kilograma šećera. Kuhati dva do tri sata, kao i kod svakog pekmeza stalno miješajući kuhačom. Za razliku od pekmeza od šljiva ili kajsija, pekmez od šipka ne pučka, pa vam neće prskati ili vas opeći. Poslije dodavanja šećera pekmez kuhati na srednjoj temperaturi dok pod kuhačom ne vidite da je kuhan. Kada je pekmez kuhan, pojavit će se i mjehurići na cijeloj površini, a ako želite biti sigurni možete izvaditi malo pekmeza na tanjurić i vidjeti kako se zgušnjava.

Kada je pekmez kuhan, skloniti posudu sa štednjaka, sipati vruć pekmez u vruće tegle, zatvoriti i prevrnuti ih naopako na nekoliko minuta. Vruće tegle zapakirati u

deku i ostaviti do sutra. Izvaditi iz deke, ostaviti da se prohladi i odložiti na mjesto za čuvanje.

Po želji pri kraju kuhanja može se dodati vanilija, limun, cimet ili neka druga aroma po okusu.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Preplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVOĐANSKA BANKA

AD MS FIL, SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,

24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa

325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.

Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCIJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije

Radio Maria play

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
 - 6 meseci po 1 dinar ili
 - 12 meseci sa 50% popusta

*Astra
Telekom*

011 44 22 009

POZIVNICA

VII. Festival kulturne baštine

► **BUNJEVCI BEZ GRANICA** ◀

Hrvatski dom Sombor

26. X. 2024. (subota)

19 sati

